

τὸν θησαυρόν του. Ὁ χρυσοχόος δὲ ἐγνώριζε καὶ εἰς τὸν εἶχε σκοπὸν νὰ διευθυνθῇ, ἦσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὼν, καὶ μέχρις οὗ ἐπιστρέψῃ, ἐφρόντισεν ὁ Δημήτριος, ὡς ὑπεσχέθη, νὰ ἐκλέξῃ μίαν τῶν μεγαλητέρων οἰκιῶν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ, νὰ εὕρῃ ἐπιπλα, νὰ δοκιμάσῃ ἵππους, νὰ παραγγείλῃ τάπητας καὶ ἐνδύματα· καὶ ὅλα τὰ ἤθελε τῆς πρώτης ποιότητος, ἐντελῆ εἰς τὸ εἶδος τῶν, μειδιῶν ὑπὸ οἴκτου ὅταν ἤκουεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αὐξήσεως τινῶν ἑκατοντάδων καὶ χιλιάδων δραχμῶν ἐπὶ τῶν τιμῶν. Οὕτως ἡ φήμη τοῦ πλοῦτου τοῦ διεδόθη ταχέως, καὶ πλῆθος συγγενῶν καὶ φίλων, κεκρυμμένων πρὸ τούτου, τίς οἶδε ποῦ, ἀναφυέντες αἶφνης τὴν περιεστοίχιζον, καὶ εἰς ὅλας τὰς σημαντικωτέρας τυναναστροφάς ἦτον προσκεκλημένος, καὶ πανταχοῦ ὑπεψιθυρίζετο «οὗτος εἶναι ὁ ἐπα-ελθὼν ἀπὸ Βλαχίας ὑπὲρπλοῦτος», καὶ πολλὰ νέα βλέμματα ἐτοξεύοντο πρὸς αὐτόν, καὶ τῷ ἀπετείνοντο μητέρων πολλὰ μειδιάματα, καὶ τινῶν προτάσεων ὅχι εὐκαταφρονήτων ἤρχισαν ἤδη οἱ πειρασμοί.

Ζωή, Ζωή! ἂν δὲν προφθάσῃ ὁ βοηθὸς ἄγγελός σου, ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας!

Μέγας, λέγω, καὶ ὅμως ἐφέτος, διερχόμενος διὰ Σύρου, εἶδα τὴν μικρὰν οἰκίαν πλησίον εἰς τὰ Βαπόρια, καὶ εἰς τὸ δῶμα ἐκάθητο ἡ Ζωὴ ἐρειδομένη εἰς τὸν ὦμον τοῦ Δημητρίου, καὶ ὑπὸ τὴν δρανὴν ἐπαίζεν ἐν διεπὲς παιδίον.

Ἀγέστη λοιπὸν γενναίως ὁ Δημήτριος εἰς τὸ πῦρ τῶν βλέμμάτων ἐκείνων, καὶ εἰς τὴν γλυκύτητα τῶν μειδιαμάτων, καὶ εἰς τὰς ἐπαγωγὰς προτάσεις, καὶ εἰς τῆς πρωτευούσης τὰ θέλητρα, καὶ ἐπροτίμησε τῆς Σύρου τὴν παντέληνον καὶ τὴν γλαυκὴν θάλασσαν, πλησίον τῆς γλυκείας Ζωῆς του; Ἰαωί. Ἀλλ' ἐκτός τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης ἀρνήσεως τῆς θαυμάσιου κοινωνίας, τὸν δεσμεύει εἰς τὴν Σύρον καὶ ὁ μισθὸς ἑκατὸν δραχμῶν, ὃν λαμβάνει ἀπὸ τὸ γροφεῖον τοῦ ἀρχαίου ἐμπορίου του.

Διότι μετὰ μερικὰς ἡμέρας, ὅταν ὁ χρυσοχόος ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ὁ Δημήτριος ἐπείσει πρὸς αὐτόν με τὸν ἄδελφον εἰς τὰς χεῖρας. Ὁ δὲ χρυσοχόος, παρατηρήσας αὐτόν, τῷ εἶπε,

— Σπάνιον πράγμα εἶναι τῷ ὄντι. Ἐγὼ δὲν εὐχαίμαι νὰ τὸ ἀναλάβω. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μίμησις εἶναι ὥραια, ὁ πρῶτος Ἑβραῖος ὑελοπώλης θὰ σοὶ δώσῃ δέκα δραχμὰς δι' αὐτό.

Ὁ Δημήτριος ἔλαβε τὰς δέκα δραχμὰς, καὶ ἐπλήρωσε τρίτην θέσιν εἰς τὸ ἀτμόπλοον διὰ τὴν Σύρον.

P. ἐξ Α. Κ.

ROBERTOS ΛΟΡΔΟΣ ΚΛΙΒΗΣ.

Ο ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΙΝΔΙΚῇ
ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

(Μετάφρασις ὑπὸ Κ. Π.)

(Τέλος. Ἰδιὸν φε. λλάδιον 19^{ον}.)

Ἀλλὰ ἐγγὺς ἦτο μεγάλη καὶ ἀπροσδόκητος πραγμάτων μεταβολή. Ἀπὸ τινος χρόνου, πᾶν ἐκ Βεγγάλης προσερχόμενον πλοῖον ἐκόμιζεν εἰδήσεις ἀκου-

κταίας. Ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας ἐφύλασεν εἰς τὸν ἐσχάτον τῆς φαιλότητος αὐτῆς ὅρον. Καὶ τῶντι· τί ἠδύνατο νὰ περιμένῃ τις ἀπὸ δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτεθειμένους μὲν εἰς πειρασμοὺς εἰς τοὺς ὁποίους, καθὼς εἶπε ποτε ὁ Κλίβης, σὰρξ καὶ αἷμα δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιξωσι, περιβεβλημένους δὲ ἐξουσίαν ἀκατάσχετον, ὑπευθύνους δὲ μόνον πρὸς τὴν διεφθαρμένην, τὴν παραχώδην, τὴν διερρημένην, τὴν κακῶς πεπληροφορημένην ἐταιρείαν, ἣτις προστοικαλλοῖς τοσοῦτον ἀπείχεν ἀπὸ αὐτοῦς, ὥστε μεταξὺ τῆς ἀποστολῆς ἐνὸς ἐγγράφου καὶ τῆς παραλαβῆς τῆς εἰς αὐτὸ ἀπαντήσεως παρήρχετο ἡμιόλιος καὶ ἐτι πλεόν ἐνιαυτός. Ἐντεῦθεν, ἐπὶ τῶν 5 ἐτῶν τῶν διελθόντων ἀπὸ τῆς ἐκ Βεγγάλης ἀναχωρήσεως τοῦ Κλίβου, ἡ φαιλότης τῆς Ἀγγλικῆς διοικήσεως κατήντησεν εἰς βαθμὸν ἀσυμδύνατον καὶ με' αὐτὴν τὴν ἀπλήν ὑπαρξιν τῆς κοινωνίας. Ὁ Ῥωμαῖος Ἀνθύπατος, ὅστις ἐντὸς 1 ἢ 2 ἐνιαυτῶν ἐξεβίαζεν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας του τοσοῦτους πόρους, ὥστε νὰ κτίῃ μαρμαρίνα πάλτια καὶ λουτρά εἰς τὰ παράλια τῆς Καμπανίας, νὰ πίνῃ ἀπὸ ἡλεκτρίνων ποτηρίων καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ στρατοὺς μονομαχῶν καὶ ἀγέλας καμηλοπαρδαλέων· ὁ Ἰσπανὸς ἀντιβασιλεὺς, ὅστις, καταλείπων ὀπισθέν του τὰς ἀράς τῶν Ἀμερικανῶν, εἰσέλαυνεν εἰς Μαδρίτην μετὰ μακρᾶς σειρᾶς ἐπιχρύσων ἀμαξῶν καὶ μετὰ φορτηγῶν ζώων φερόντων ἀργυρὰ σκεύη καὶ κοσμήματα, εὗρον ἤδη τοὺς κρείττους αὐτῶν καταπιεστές. Ἐπὶ τῇ κυρίῳ λεγομένῃ ὁμότητι δὲν ἠδύνατό τις νὰ κατηγορήσῃ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἐταιρείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμότης αὕτη δὲν ἠθέλην ἴσως παραγάγει δευτὰ μεγαλήτερα τῶν δεινῶν ὅσα ἐξεπήγασαν ἀπὸ τῆς ἀκατέκτου αὐτῶν πλεονεξίας. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κατέβαλον τὸ δημιούργημα τῶν, τὸν Μίρ Δζαφφείρην, καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτὸν αὐτοῦ ἑτερον Ναβῶδ ὀνόματι Κοσίμ. Ἀλλὰ ὁ Μίρ Κοσίμ εἶχεν ἱκανότητα καὶ θέλησιν, καὶ ἦτο μὲν ἀρκοῦντως διεκτεθειμένος νὰ καταπιέσῃ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, δὲν ὑπέφερεν ὅμως νὰ βλέπῃ αὐτοὺς καταβαλλομένους διὰ καταπίεσεων, αἵτινες ὅχι μόνον οὐδὲν ἔφερον εἰς αὐτὸν ὠφελῆμα, ἀλλὰ καὶ κατέστρεφον τὰς ἀληθεῖς πηγὰς τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ. Ὅθεν οἱ Ἀγγλοὶ καθήρεσαν τὸν Μίρ Κοσίμ καὶ ἀνηγόρευσαν πάλιν τὸν Μίρ Δζαφφείρην, ὁ δὲ Μίρ Κοσίμ, ἀφοῦ ἐξεδικήθη διὰ σφαγῆς, ὑπερβαλοῦστος κατὰ τὴν ὁμότητα τὴν τοῦ μέλανος κευθμῶνος, κατέφυγε παρὰ τῷ Ναβῶδ τῆς Οὐδης. Μετὰ πᾶσαν δὲ μίαν τῶν μεταβολῶν τούτων, ὁ νέος ἡγεμὼν διένεμε μεταξὺ τῶν ξένων αὐτοῦ κυριαρχῶν ὅ,τι ἂν ἠδύνατο νὰ ἀθροισθῇ ἀπὸ τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ καθαιρεθέντος προκατόχου. Τὸ ἀπειράριθμον πλῆθος τῶν ὑπηκόων του παρεδίδοτο ὡς λεία εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐποίησαν αὐτὸν ἡγεμόνα καὶ πάλιν καθήρεσαν αὐτόν. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς ἐταιρείας ἔλαβον ὅχι πρὸς ὄφελος τῶν προΐσταμένων αὐτῆς, ἀλλὰ πρὸς ἴδιον ὄφελος, τὸ μόνον πώλιον ὅλου σχεδὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου· ἠνάγκασαν τοὺς ἰθαγενεῖς νὰ ἀγοράζωσι μὲν εἰς τιμὴν ἀνωτέραν, νὰ πωλῶσι δὲ εἰς τιμὴν εὐτελεστοτέραν· περιούρισαν ἀποινεῖ τὰ δικαστήρια, τὴν ἀτυνομίαν, τὰς

κοινωνικὰς ἀρχὰς τῆς χώρας· ἐνείμαν τὴν προστασίαν αὐτῶν εἰς σμήνος ἐγγχωρίων ὑπαλλήλων, οἵτινες περιφερόμενοι εἰς τὰς ἐπαρχίας διέθιδον τὴν συμφορὰν καὶ τὸν τρόπον παντὸς ὅπου ἀνεφάνητο. Ἐκατὸς ὑπὸ τῆς Βρετανῶν ὑπαλλήλου προσελάμβανεν ἅπαντες τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀρχόντος τοῦ. Οὕτω πως ἐπαιρέθησαν εἰς Καλκούτταν μὲ ὑπερβάλλουσαν ταχύτητα θησαυροὶ ἀμύθητοι, ἐν 30 ἑκατομμύρια ψυχῶν κατεβλήθησαν εἰς τὸ ἔσχατον τῆς ἀθλιότητος. Καὶ εἶχον μὲν συνειθίσει νὰ ζῶσι τυραννούμενοι, ἀλλὰ οὐδέποτε τυραννούμενοι τοιαυτοτρόπως. Ὅθεν μὴ τολμῶντες οὐδέποτε ν' ἀντισταθῶσιν, ἐφευγον πολλάκις τοὺς λευκοὺς ἐκείνους δεσπότης, ἀπαράλλακτα καθὼς οἱ πατέρες των εἶχον συνειθίσει νὰ φεύγωσιν ἀπὸ τῶν Μαρατῶν, καὶ πολλάκις τὸ φοβεῖον τοῦ Ἀγγλου περιγητοῦ διήρχετο ἀνὰ μέσον σιωπηλῶν κωμῶν καὶ πόλεων, τὰς ὁποίας ἐρήμους κατέστησεν ἡ εἰδησις τῆς προσεγγίσεώς του.

Οἱ ξένοι τῆς Βεγγάλης κυριάρχει ἐμισθύντο φυσικῶς τῷ λόγῳ ὑπὸ ὧν τῶν γειτόνων δυνάμεων καὶ εἰς ὅλας ἀντέτασσε τὸ ἀγέρωχον γένος μέτωπον ἀτρόμητον. Οἱ στρατεῖ αὐτοῦ, καὶ τοὶ ἀπανταχοῦ τὸν ἀριθμὸν ἐλαττούμενοι, ἦσαν ἀπανταχοῦ νικηφόροι. Πολλοὶ στρατηγοί, ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Κλίβου μορφωθέντες, συνετήρουν ἐτι τὴν φήμην τῆς πατρίδος αὐτῶν. « Ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν » λέγει ὁ Μουσαλμάνος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἱστοριογράφος « ὅτι τὸ παράστημα τῆς ψυχῆς, ἡ σταθερότης τοῦ πνιύματος, καὶ ἡ ἀτρόμητος γενναϊότης τοῦ ἔθνους τούτου εἶναι ἀναμφισβήτητος. Πρὸς τὴν τολμηροτέραν ἀνδρίαν, τὴν προμηθεστέραν κεκτημένοι σύνεσιν, οὐδεὶς ἔχουσι τὸν ἐνῶμιλλον περὶ τὴν τέχνην τοῦ παρατάσσεσθαι εἰς τὴν μάχην καὶ συντεταγμένως ἀγωνίζεσθαι. Ἐάν δὲ μετὰ ταούτων πολεμικῶν ἀρετῶν ἤξευραν νὰ συνδέωσι τὴν τέχνην τῆς κυβερνήσεως· ἐάν κατέβαλλον περὶ τὸν ἀνγκουρισμὸν τοῦ περιουσίου τούτου λαοῦ τοσαύτην ὀξύνοϊαν καὶ σπουδὴν, ὅσην δεικνύουσιν εἰς τὰ στρατιωτικὰ αὐτῶν πράγματα, οὐδὲν ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς ἠθέλει εἶναι αὐτῶν ἀνώτερον, οὐδέ τῆς ἀρχῆς ἀξιώτερον. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν διατελοῦσιν ἀπανταχοῦ ὀλοφυρόμενοι, καὶ εἰς πέναν καὶ ἀμηχανίαν καταβεβλημένοι. Θεέ, ἔλθε εἰς βοήθειαν τῶν πιεζομένων δούλων σου καὶ λύτρωσον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν δεινῶν ὅσα πάσχουσιν. »

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν καὶ εἰς τὸν στρατὸν νὰ μείνῃ ἀμέτοχος τῶν ἀτεπημάτων τὰ ὁποῖα ἐπεκράτουν εἰς ὅλην τὴν λοιπὴν διοίκησιν. Ἡ πλεονεξία, ἡ ἀσωτία καὶ ἡ πρᾶσις διεδόθησαν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀξιώματικούς τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἀξιώματικῶν εἰς τοὺς στρατιώτας. Τὸ δὲ κακὸν προέβη αὐξάνον μέχρις οὗ πᾶν κοινὸν στρατιωτικὸν ἐστιατόριον μετεβλήθη εἰς ἐστίαν συνωμοσίας καὶ βραδουρίας, οἷδε Σεπύρι μόνον διὰ θανατώσεων ἀθρόων ἠδυνήθησαν νὰ συντηρηθῶσιν εἰς ὑποταγήν.

Τελευταῖον ἡ κατάστασις τῶν ἐν Βεγγάλῃ πραγμάτων ἐρερεν εἰς ἀνησυχίαν τοὺς μετόχους. Με-

ταβολαὶ ἡγεμόνων ἀκατάπαυστοι· παραλυσία τῆς διοικήσεως· ληστεία τῶν ἐγγχωρίων οὐδένα πορισμὸν φέρουσα τῇ ἐταιρείᾳ· ἀδιάκοπος παλινοςία εὐτυχῶν τυχοδιωκτῶν, οἵτινες ἠγόραζον μὲν λαμπρὰς ἐπαυλεις καὶ ἐκτιζον πολυτελεῖς οἰκήματα, συγχρόνως ὁμως ἐκόμιζον εἰδήσεις ἀπαισίους περὶ τοῦ οικονομικοῦ μέλλοντος τῆς Κυβερνήσεως· ἀτίμως τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος δι' ἀνοσιουργημάτων ἐναμίλλων τῶν τοῦ Οὐγγάρου καὶ Πιζάρρου· ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πολὺν ἐνεποίησαν φόβον εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα πράγματα ἐνδιατρίβοντας. Κοινὴ δὲ κραυγὴ ἠγέρθη, ὅτι ὁ Κλίβης, καὶ μόνος ὁ Κλίβης ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἵδρυσεν.

Ἡ γνώμη αὕτη ἐξετέθη μετὰ πλείστης παρρησίας εἰς πολυαριθμὸν τινα κοινὴν τῶν μετόχων σύνοδον, καθ' ἣν ἄνθρωποι παντὸς κόμματος, λησμονοῦντες τὰς ἐριδας αὐτῶν καὶ περὶ τῶν μερισμάτων αὐτῶν μεριμνοῦντες, ἰσχυρίσθησαν ὅτι ὁ Κλίβης ἦτον ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου εἰδέτο ἡ παρούσα τῶν πραγμάτων κρίσις, ὅτι τὸ ἐπαχθὲς μέτρον, τὸ ληρθὲν ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ μείνῃ κατὰ μέρος καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ παρακληθῇ αὐτὸς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἰνδικήν.

Ὁ δὲ Κλίβης, ἀναστὰς, εἶπεν, ὅτι ὡς πρὸς μὲν τὸ εἰσόδημά του ἔχει νὰ ὑποβάλῃ προτάσεις, αἵτινες, ὡς πέποιθε, θέλουν ἐπιφέρει τὸν εἰρηνικὸν συμβιβασμὸν τῆς ὑποθέσεως· ἀλλὰ, ἐπρόσθεσεν εὐσχήμως, δὲν δύναται νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Βεγγάλης, ἐνὸς τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Σύλιβαν προεδρεύει τῆς ἐταιρείας. Τότε ἐξεργάγη σφοδρὸς θόρυβος, οὐδεὶς ἠθέλει νὰ ἀκούσῃ τὸν Σύλιβαν, ὁ Κλίβης εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ μεγίστην πλειονοψηφίαν· ὅθεν ἀνηγορεύθη διοικητῆς καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν κατὰ τὴν Βεγγάλην Βρετανικῶν κτημάτων. Ἐπέμεινεν ὁμως εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, καὶ ἀπεποιήθη ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα του, πρὶν ἢ γνωθῇ ἡ ἐκδοσις τῆς προσεχοῦς τῶν διευθυντῶν ἐκλογῆς. Ὁ περὶ ταύτης ἀγὼν ὑπῆρξε δεινός, ἀλλ' ὑπερίσχυεν ὁ Κλίβης καὶ ὁ πρὸ μικροῦ ἀπόλυτος δεσπότης τοῦ Ἰνδικοῦ κυβερνήτου Σύλιβαν, παρὰ μίαν ψήρον ἐκινδύνευσε νὰ ἀποβάλῃ καὶ αὐτὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀπλοῦ διευθυντοῦ· πρόεδρος δὲ καὶ ἀντιπρόεδρος ἀνεδείχθησαν φίλοι τοῦ νέου διοικητοῦ.

Τούτων γενομένων, ὁ λόρδος Κλίβης ἀπέπλευσε διὰ τρίτην καὶ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ἀποβιθασθεὶς δὲ εἰς Καλκούτταν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1765, εὗρε τὴν ὅλην κυβερνητικὴν μηχανὴν ἐτι φεωρώτερον παραλελυμένην παρ' ὅ,τι ὑπέθετεν. Ὁ Μὴρ Δζαφφείρης, ὅστις εἶχε πρὸ μικροῦ ἀπολέσει τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Μιράνν, ἀπεβίωσεν, ἐτι ὄντος καθ' ὁδὸν τοῦ Κλίβου. Οἱ ἐν Καλκούττῃ Ἀγγλοὶ ὑπαλλήλοι εἶχον ἤδη λάβει ἀπὸ τῆς μητροπόλεως αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ μὴ δέχωνται ὧρα ἀπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἡγεμόνων. Ἀλλὰ πλεονεκτοῦντες καὶ συνειθισμένοι ὄντες νὰ μὴ σέβωνται τὰς παραγγελίας τῶν πόρρω ἐδρευόντων, μὴ εἰδότες τὰ πράγματα καὶ ῥαθυμῶν αὐτῶν προϊσταμένων, ἐξέθεσαν πάλιν εἰς δημοπρασίαν τὸν θρόνον τῆς Βεγγάλης. Περὶ τὰς 120,000 λίρων διανεμήθησαν μεταξύ τῶν ἐννέα ἱ.

σχυροτέρων υπαλλήλων τῆς εταιρείας, καὶ δυνάμει τῆς δωροδοχίας ταύτης προεχειρίσθη ἡγεμὼν τῆς Βεγγάλης νεώτερός τις υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος Ναβώδ. Ὁ Κλίθης, ὅστις ἅμα φθάσας ἔμαθε τὴν αἰσχροὴν ταύτην πράξιν, ἐξέφρασεν εἰς ἐπιτολὴν ἰδιωτικὴν, γραφεῖσαν μετ' ὀλίγον πρὸς τινὰ τῶν πιστοτέρων φίλων του, τὰ αἰσθήματά του εἰς τράπον τόσῳ μᾶλλον κατηνυκτικόν, ὅσῳ ἡ τολμηρὰ καὶ ἐκθυμὸς ἐκείνη καρδιά ἦτον ἥκιστα ἐπιβρεπὴς πρὸς πᾶσαν ἐπιδεικτικὴν ἐκφρασιν τῶν παθῶν του. « Φεῦ! » ἔλεγε « τῆς καταισχύνῃς τὴν ὁποίαν ἔπαθε τὸ ἀγγλικὸν ὄνομα. Δὲν δύναμαι νὰ μὴ πληρώσω τὸν φόρον δακρύων τινῶν εἰς τὴν ἀμετακλήτως, ὡς φοβοῦμαι, ἀπαλοθεῖσθαι φήμην τοῦ Βρετανικοῦ ἔθνους. Ἐν τούτοις σὲ θεοαῖω, μὰ τὸ ὑπέρτατον ἐκεῖνο δὴν, τὸ ἐτάζον ἀπάσας τὰς καρδίας καὶ εἰς ὃ θέλομεν δώτει λόγον τὸν πράξεών μας, εἴαν ὑπάρχῃ μέλλουσα ζωὴ, ὅτ' ἀπῆλθαν ἐνταῦθα κρείστων πάτης δωροδοχίας καὶ ἔτοιμος νὰ πράξω τὰ πάντα ἵνα ἐξαλείψω τὸ μέγα τοῦτο καὶ προαγόμενον κακόν, ἢ νὰ καταστραφῶ ἐπὶ χειρῶν τὸ ἔργον. »

Συνελθόντος τοῦ συμβουλίου, ὁ Κλίθης ἀπεφάνετο εἰς αὐτὸ τὴν σταθερὰν ἀπόφασίν του νὰ ἐπιφέρῃ ῥιζικὴν μεταρρύθμισιν, μεταχειριζόμενος ἐπὶ τούτῳ πᾶσαν τὴν ἐπιτραπείσαν αὐτῷ μεγάλῃν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν. Ὁ Ἰεντῳόνιος, εἰς τῶν θρασυτέρων καὶ φαυλοτέρων τῆς συνελεύσεως ἀνδρῶν, ἠθέλησε κατὰ νὰ ἀντείπῃ· ἀλλ' ὁ Κλίθης, διακόψας αὐτόν, τὸν ἠρώτησεν ἀγερῶχος· εἴαν ἔχῃ σκοπὸν ν' ἀμυρσθητήτῃ τὴν πληρεξουσιότητα τῆς νέας κυβερνήσεως. Ὁ Ἰεντῳόνιος ἐκπλαγείς, ἠρνήθη πᾶσαν τοιαύτην πρόθεσιν, ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ συμβουλίου ἐμνηύθησαν καὶ ὠχρίσταν, οὐδεμίαν δὲ ἠκούσθη λέξις ἀντιστάσεως.

Ὁ Κλίθης ἐρύλαξε τὸν λόγον του, καὶ ἡμιόλιον περίπου ἐνῆαυτὸν διαμείνας ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἐνήργησεν ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ διαστήματι τοῦ χρόνου μίαν τῶν ἐκτενεστέρων, δυσχερεστέρων καὶ σωτηριωδιστέρων μεταρρύθμισεων ἐξ ὧν διεπραξέ ποτε πολιτικὸς ἀνὴρ. Τοῦτο εἶναι τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖον μετὰ πλείστου φρονήματος βραδύτερον ἀπέβλεπε. Παρ' αὐτῷ ἔκειτο νὰ τριπλασιάσῃ τὴν λαμπρὰν ἤδη αὐτοῦ περιουσίαν, νὰ ἐπιτρέψῃ καταχρήσεις, προσποιούμενος, ὅτι τὰς καταπαύει, καὶ νὰ κατασταθῇ ἀγαπητὸς παρ' ἅπασιν τοῖς ἐν Βεγγάλῃ Ἀγγλοῖς, παραδίδων εἰς τὴν διάκρισιν τῆς πλεονεξίας των τὸ ἀνεπικεύρητον καὶ περιδεὲς ἐκεῖνο γένος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐγίνωσκε ποῦ κεῖται ἡ νῆτος ἡ ἐκπέμψασα τοὺς τυράννους αὐτοῦ, οὐδ' εἶχε τὴν ἐλπίδα ν' ἀκουσθῶσι τὰ παράπονά του εἰς γῶραν ἀπέχουσαν ἀπὸ αὐτοῦ 15000 μίλια. Ὁ Κλίθης ἤξευρεν, ὅτι, ἂν μετὰ ζήλου ἐπιχειρήτῃ τὸ ἔργον τῆς μεταρρύθμισεως, θέλει ἐξοπλίσαι καθ' ἑαυτοῦ πᾶσαν κακίαν. Ἦξευρεν ὁποῖον παράλογον καὶ ἀμείλιχον θέλει ἀποβῇ τὸ μῖτος τῶν ἀρπάγων ἐκείνων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες, ἐλπίζοντες νὰ λαφύραγωγῇται σιν ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν θησαυροὺς ἱστορόπους τοῦ πλούτου τῶν ἐπιρρινεστέρων εὐπατριδῶν, ἠθέλον ἰδεῖ

ματαιωθείας ἀπάσας αὐτῶν τὰς ἐλπίδας· ἀλλ' ἐξέλετο τὴν ἀγαθὴν μερίδα καὶ παρετκευάσθη παντὶ σθένει πρὸς ἀγῶνα πολὺ δυσχερέστερον τοῦ περὶ Πλατῶν ἀγῶνος. Κατ' ἀρχῆς οὐδεμία ἐφαίνετο ἐλπίς ἐπιτυχίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἅπαντα τὰ κωλύματα ἤρχισαν νὰ ὑπενδίδουν εἰς τὴν σιδηρὰν ἐκείνην ψυχὴν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν· ἡ παραδοχὴ δῶρων ἀπὸ τῶν ἐγγχωρίων αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη· ἡ κατ' ἰδίαν ἐμπορία τῶν υπαλλήλων τῆς εταιρείας κατηργήθη. Καὶ πᾶσαι μὲν ἀποτυχία ὡς εἰς ἄνθρωπος ἐξανέστη κατὰ τῶν διατάξεων τούτων, ἀλλ' ὁ ἀνένδοτος διοικητὴς ἀπεφάνετο, ὅτι, εἴαν δὲν τύχῃ τῆς προσηκούτης ἐν τῷ φρουρίῳ Γουλιέλμου συνδρομῆς, θέλει παρασκευάσει ἐαυτῷ συναρωγούς ἐτέρους, ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐκάλεσεν ἐκ Μαδράτης πολιτικούς τινὰς υπαλλήλους. Καὶ τοὺς μὲν ἐπιμονωτέρους τῶν ἀντιπάλων ἔπαυσε τῶν ἀξιωματίων αὐτῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἀνάγκην, ὥστε ἐντὸς μικροῦ ἐξέλιπε πᾶσα ἀντίστασις.

Ἐν τούτοις ὁμοῦς ὁ Κλίθης, ἐν τῇ βαθείᾳ αὐτοῦ συνέσει, παρετήρησεν, ὅτι αἱ πρόσφατοι ἐκείναι καταχρήσεις ἐπήγαζον ἐν μέρει ἀπὸ ἀφορμῇ ἥτις ἀναγκαίως ἐμελλε νὰ παραγάγῃ καταχρήσεις νέας, ἅμα ἠθέλην ἐκλίπει ἡ πίεσις τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ βραχίονος. Ἡ ἐταιρεία εἶχεν ἀκολουθήσει περὶ τὴν ῥύθμισιν τῆς μισθοδοσίας τῶν υπαλλήλων τὰς ἀρχὰς ἐσφαλμένας, διότι οἱ μισθοὶ ἦσαν τόσον εὐταλεῖς, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ προμηθευθῶσιν οὐδὲ τὰς ἀνέσεις ἐκείνας, αἵτινες εἰς κλίμα τροπικὸν εἶναι ἀπαραίτητοι πρὸς συντήρησιν τῆς ὑγείας καὶ εὐχαρίστησιν τῶν Εὐρωπαίων. Ὁ μισθὸς ἐκάστου συμβούλου δὲν συνεποσοῦτο εἰμὴ εἰς 300 λίρας κατ' ἔτος, καὶ ὁμοῦς ἦτο πασίγνωστον, ὅτι ὁ ἀρχὼν οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ εἰς τὴν Ἰνδικὴν δαπανῶν ὀλιγώτερα τοῦ δεκαπλασίου τῆς ποσότητος ταύτης, καὶ πρὸς τούτοις δὲν ἦτον εὐλογον νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι θέλει ἀπορατίσει νὰ κατὰτρίψῃ τὴν νεότητά του ὑπὸ τὸν καυμητηρὸν τῆς Ἰνδικῆς ἡλιον χωρὶς νὰ οἰκονομήσῃ τι καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰς τὰ ἴδια καθόδου του. Ἐντεῦθεν ἀνέκαθεν ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ ἐπιτρέπεται σιωπηλῶς εἰς τοὺς υπαλλήλους τῆς εταιρείας τὸ πλουτίζεσθαι διὰ τῆς κατ' ἰδίαν ἐμπορίας. Πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Βεγγάλης τὸ σύστημα τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐλαττώτῃ τὸ πληρωτέον εἰς τοὺς μετόχους μέρισμα, ἄλλως ὁμοῦς δὲν ἦτο πολλὰ ἐπιβλαβές. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν ὁποίαν ἱστοροῦμεν ἡ ἐταιρεία ἀπέβη σῶμα κυβερνητικόν. Οἱ υπαλλήλοι τῆς ὀνομάζοντο μὲν ἐτι ἔμποροι, πραγματικῶς ὁμοῦς ἦσαν ἀνθρώποι καὶ προποσίτορες ἐπαρχιῶν ἐκτενεστάτων· ἡ ἐξουσία των ἦτον ἀπεριόριστος, ὥστε κοινῇ ὁμολογεῖτο, ὅτι ὁ τακτικὸς αὐτῶν μισθὸς ἦτον ἀνεπαρκής· καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου τῆς ὑπηρεσίας ἔθνους καὶ τῆς σιωπηρᾶς τῶν ἀρχηγῶν των συνευδοκήσεως ἐδικαιοῦντο νὰ πλουτῶσι δι' ἐμμέσων τρόπων, τοῦτο δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς ροδερᾶς καταπίεσεως καὶ φθορᾶς ὑπ' ᾧ ἐταλκισμωρήθη ἡ Βεγγάλη. Ὁ Κλίθης ἐνόησε καλλίστα, ὅτι εἶναι ἄτοπον νὰ δίδεται ἐξουσία εἰς ἀνθρώπους, ν' ἀπαιτῇται δὲ ἀπ'

αὐτοὺς τὸ ζῆν ἐν ἀπορίᾳ, καὶ συνεπέραναν ὀρθότατα, ὅτι οὐδεμία μεταρρύθμισις δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἐνὸς δὲν συνδυασθῇ μετὰ ἐλευθεριωτέρας μισθοδοσίας τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων. Ἐπειδὴ δὲ ἤξευρεν, ὅτι οἱ διευθυνταὶ δὲν θέλουν ἐπιτρέψαι αὐξήσιν τινὰ δαπάνης ἀπὸ τοῦ ἰδίου ταμείου, ἤναγκάσθη νὰ ἐπινοήσῃ τρόπον θεραπείας, τοῦ ὁποίου ἡ παραδοχὴ ἐξέθεσεν αὐτὸν εἰς πολλὴν παρεξήγησιν· καθ' ἣμᾶς ὁμῶς διακατολογεῖται πληρέστατα. Προσδιώρισε δηλαδὴ εἰς μισθοδοσίαν τῆς ὑπηρεσίας τὸ μονοπώλιον τοῦ ἁλατος, τὸ ὁποῖον μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτέρων κεφαλαίων τοῦ Ἰνδικοῦ εἰσοδήματος καὶ διένειμε τὴν πρόσδοον ταύτην κατ' εὐλογον, ὡς νομίζομεν, ἀναλογίαν. Καὶ κατηγορήθη μὲν ὑπὸ τε τῶν ἐχθρῶν τοῦ καὶ ὑπὸ ἱστοριογράφων, ὅτι παρεξέτράπη τῶν ὁδηγιῶν του, ὅτι παρέβη τὰς ὑποσχέσεις του, ὅτι ἐπέτρεψε τὴν κατάχρησιν τῆν ὁποῖαν κυρίως ἐγκόπει νὰ καταργήσῃ, ἤτοι τὴν ἐμπορίαν τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἐταιρείας, ἀλλὰ πᾶς νουνεχὴς καὶ ἀφιλοπρόσωπος κριτὴς θέλει ὁμολογήσῃ, ὅτι ἀληθῶς οὐδὲν κοινὸν ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον ἱδρύσε καὶ τοῦ συστήματος ἐπὶ τῇ καταλύσει τοῦ ὁποίου ἐκλήθη, διότι ἐθεσίασεν ἐν μέρος τοῦ κοινοῦ εἰσοδήματος πρὸς τὴν εὐλογωτέραν συντήρησιν τῶν ὑπαλλήλων, ἵνα σώσῃ τὰ λοιπὰ ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς καὶ λαφυρνωγαλίας. Καὶ ὁμῶς τοσαύτη εἶναι ἡ ἀδικία τῶν ἀνθρώπων, ὥστε οὐδὲν τῶν πραγματικῶν τοῦ Κλίβου ἀμαρτημάτων ἐπέσυρε κατ' αὐτοῦ τοσαύτην διαβολήν, ὅσην ἡ διάταξις αὕτη, ἥτις τῇ ἀληθείᾳ ἦτον ἀπραϊότητος πρὸς εὐδωσιν ὅλων τῶν λοιπῶν βελτιώσεων.

Ὁ Κλίβης λοιπὸν κατέπνιξε τὴν ἀντιπολίτευσιν τῆς πολιτικῆς ὑπηρεσίας, ἡ δὲ τοῦ στρατοῦ ὑπῆρξε φοβερώτερα. Τινὰ τῶν ὑπὸ τῶν διευθυντῶν διαταχθέντων οἰκονομικῶν μέτρων ἠγγίζον τὰ συμφέροντα τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἐνταῦθεν διηγέρθη θύελλα, εἰς ἣν οὐδ' ὁ Καῖσαρ αὐτὸς ἠθέλην εὐχερῶς ἀντιᾶσαι· διότι εὐκολον πρᾶγμα δὲν ἦτο νὰ καταπολεμήσῃ τις τὴν ἀντίστασιν ἐκείνων, οἵτινες, ἐν χώρᾳ μόνον διὰ τοῦ εἰσους κυβερνουμένη τὴν τοῦ ξίφους κατεῖχον ἐξουσίαν. 200 Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοί, συνώμοσαν κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀπεφάσισαν νὰ δώσωσι διὰ μιᾶς τὴν παραιτήσιν των, μὴν ἀμφιβάλλοντες, ὅτι ὁ Κλίβης θέλει ἐνδῶσει εἰς πάντα μᾶλλον ἢ νὰ καταλίπῃ ἀνευ ἡγουμένων τὸν στρατὸν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ μόνου ἐστηρίζετο τὸ κατὰ τὴν ἀνατολήν Βρετανικὸν Κράτος. Ἀλλὰ δὲν ἐγίνωσκον καλῶς τὸ ἀκαταδάμαστον πνεῦμα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου. Ὁ Κλίβης εἶχεν εἰς περὶ ἑαυτὸν ἀξιωματικούς τινες ἀφωσιωμένους εἰς ἑαυτὸν· ἐκάλεσε δὲ καὶ ἀπὸ τὸ φρούριον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐπικουρίαν· ἔδωκεν ἀξιώματα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐμπορικῶς ὑπαλλήλους, ὅσοι ἦσαν διατεθειμένοι νὰ τὸν βοηθήσωσιν εἰς τὴν προκειμένην κρίσιν καὶ διέταξε, πᾶς ἀξιωματικὸς παραιτηθεὶς νὰ πέμπεται παραχρῆμα εἰς Καλκοῦτταν. Οἱ συνωμῶται ἐνόησαν ὅτι ἐσφαλὸν περὶ τὸν ὑπολογισμὸν των. Ὁ διοικητὴς ὑπῆρξεν ἀδυσώπητος, οἱ στρατιῶται ἔμειναν ἀτάραχοι καὶ οἱ Σεπούρι, ἐρ' ὧν ἀείποτε πα

ραδόξως ὁ Κλίβης ἰσχυρεν, ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ μετ' ἀδιαλείπτου πίστιν· ὥστε οἱ μὲν πρωταίτιοι τῆς συνωμοσίας συνελήφθησαν, ἐδικάσθησαν καὶ καθηρέθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ, ταπεινωθέντες καὶ ἐξευτελισθέντες, ἐζήτησαν συγγνώμην καὶ ἀνεκάλεσαν τὰς παραιτήσεις των.

Ἐνῶ δὲ μετερρύθμιζεν οὕτω τὴν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ ἀνῶρθου τὸ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ κράτος, ἠύδοκίμει ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἀμα ἀποδάντος αὐτοῦ εἰς τὸ Ἰνδικὸν ἔδαφος, ἐπανῆλθεν ἀπανταχοῦ ἡ εἰρήνη. Ὁ Ναβῶβ τῆς Οὐδης ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐστρατοπεδευμένος εἰς τὰ σύνορα τῆς Βαχάρας. Πολλοὶ Ἀφγανοὶ καὶ Μαρᾶτται εἶχον προσέλθει πρὸς αὐτὸν καὶ πιθανὸς ἐφαίνετο ὁ κοινὸς ὅλων τῶν ἐγγχωρίων δυνάμεων κατὰ τῶν Ἀγγλῶν συνασπισμός. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κλίβου κατέπνιξε ἐν ἀκαρεὶ πᾶσαν ἀντιπολίτευσιν. Οἱ ἐχθροὶ προέτειναν μετὰ πλείστης ταπεινώσεως τὴν εἰρήνην καὶ ὑπέκυψαν εἰς πάντας τοὺς ὑπὸ τοῦ νέουδικοῦ τοῦ ἀπαιτηθέντος ὅρους.

Συγχρόνως ἡ κυβέρνησις τῆς Βεγγάλης ἔλαβεν ἐτέραν τινὰ μορφήν· ἡ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἐξουσία τῶν Ἀγγλῶν ὑπῆρξε μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐντελῶς ἀόριστος, διότι οὔτε εἰς τὸ ἀρχαῖον τοῦ κράτους πολίτευμα ἐστηρίζετο, οὔτε διὰ νέας τινὸς συνθήκης ἠτφαλίσθη καὶ ὁμοιάζε μετὰ τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποῖαν, περὶ τὰ ἔγχατα τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἔλαβον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ τῶν ξένων μισθοφόρων ὁ Ῥικίμπος καὶ ὁ Ὀδοάκερος, οἵτινες ἐχειροτόνουν καὶ ἀπεχειροτόνουν κατὰ τὸ δοκοῦν πολλοὺς ἀλληλοδιαδόχως ἡγεμόνας, ψιλὸν τὸ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Αὐγούστου φέροντας τὸ ὄνομα. Ἀλλὰ καθὼς ἐν Ἰταλίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ οἱ μάχιμοι ξένοι ἐθεώρησαν ἐπὶ τέλους εὐλογον νὰ περιποιήσωσιν εἰς τὴν διὰ τῶν ὅπλων θεμελιωθεῖσαν κυριαρχίαν αὐτῶν τὸ κύρος τοῦ δικαίου καὶ τοῦ νομίμου. Ὁ Θεωδέριχος ἐνόμισεν ἔργον συνέσεως πολιτικῆς νὰ ζητήσωσι ἀπὸ τὰς πόρρῳ κειμένας Βυζαντινὰς αὐλὰς τὴν ἀναγνώρισιν του ὡς κυβερνήτου τῆς Ἰταλίας, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ Κλίβης ἀπετάθη πρὸς τὴν Δελικὴν αὐλήν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν τοπικὴν ἀναγνώρισιν τῆς πραγματικῶς κατεχομένης ἤδη ὑπ' αὐτοῦ ἐξουσίας. Ὁ Μογούλ ἦτον ἀπολύτως ἀσθενὴς καὶ ἐγόγγυσε μὲν, εὐχαριστήθη ὁμῶς ἐπὶ τέλους, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν ἱκανὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς βίας οὐδέποτε ἠδύνατο παρ' αὐτῶν νὰ λάβῃ, εἰς ἀνταλλαγὴν ὀλίγων τινῶν Περσικῶν στίχων, οἵτινες οὐδένα παρεῖχον αὐτῷ κόπον. Ὅθεν ταχιστα συνωμολογήθη συνθήκη, δι' ἣς ὁ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι κυρίαρχος τῆς Ἰνδικῆς παρέσχεν εἰς τὴν ἐταιρείαν τὴν πληρεξουσιότητα νὰ εἰσπράττῃ καὶ διαχειρίζεται τὰ εἰσοδήματα τῆς Βεγγάλης, Ὀρίσσης καὶ Βαχάρας.

Ὑπῆρχε μὲν εἰς ἐτὶ Ναβῶβ τις, μὴ ἔχων ὁμῶς μηδεμίαν ἐξουσίαν. Καί ποτε ὁ Κλίβης ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ ὅλως ἐκποδὼν τὴν σκιάν ταύτην τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἔπειτα ἐσκέφθη, ὅτι ἴσως εἶναι φρόνιμον, μάλιστα εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν σχέσεις, νὰ μεταχειρίζεται καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ ὄνομα

τοῦ Ναβώβ. Ἐστοχάσθη δὲ οἱ Γάλλοι, καὶ οἱ Ὀλλανδοὶ καὶ οἱ Δανοὶ θέλουν ὑποκύπτει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἰθαγενικοῦ ἡγεμόνος, τὸν ὁποῖον ἀνέκχθεν συνείθισαν νὰ σέβωνται, προθυμότερον ἢ εἰς τὸ κράτος ἀντιζήλου ἐμπορικοῦ σωματείου. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἦταν ἴσως συνετὴ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ ἀσθενὲς τοῦτο πρὸς χημὰ οὐδὲνα ἠδύνατο νὰ ἀπατήτῃ καὶ ἐντελῶς παρελείφθῃ. Ὁ κληρονόμος τοῦ Μίρ Δζαφρείρου ἐδρεύει ἐπὶ εἰς Μυστ-χεδουάδην, τὴν ἀρχαίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ πρωτεύουσιν, φέρει ἐπὶ τὸν τίτλον τοῦ Ναβώβ, προσαγορεύεται ἐπὶ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν Ὑψηλότατος καὶ συντηρεῖ ἐπὶ μέρος τῆς βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας, ὑφ' ἧς οἱ προπάτορες αὐτοῦ ἦσαν περιβεβλημένοι. Ἡ κυβέρνησις πληρόναι εἰς αὐτὸν κατ' ἔτος σὺνταξιν 160,000 λιρῶν, τὸ δὲ χημὰ τοῦ περιφρουρεῖται ὑπὸ δορυφόρων, προηγούν-ται αὐτοῦ ράβδοιχοι, φέροντες ἀργυρὰς ῥάβδους, αὐτὸς δὲ καὶ ἡ κατοικία τοῦ εἰσὶν ἐξηρημένοι τῆς κοινῆς δικαιοδοσίας· ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν ἐλαχίστην πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ πραγματικῶς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπίση- μὸς τις πλούσιος τῆς ἐταιρείας ὑπήκοος.

Εὐκόλον ἦταν εἰς τὸν Κλίθην ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης κατὰ τὴν Βεγγάλην ἀρχῆς τοῦ νὰ σωρεύσῃ πλοῦτον ὅσον οὐδεὶς ἐν Εὐρώπῃ εἶχεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλὰ ὡς φαίνεται, ἐτήρησεν ἀκριβῶς τοὺς κανόνας τοῦς ὁ ποίους εἰς τοὺς ἄλλους διέγραψε. Ὁ Ράγιας τῆς Βενάρης προσέφερεν εἰς αὐτὸν ἀδάμαντας, μεγάλης ἀξίας· ὁ Ναβώβ τῆς Οὐδης τὸν προσέτριψε πάλιν νὰ δεχθῇ μεγάλην χρημάτων ποσότητα καὶ νὰ ῥηθῇ πολυτίμων λίθων· ἀλλ' ὁ Κλίθης ἀπεποιήθη τὰ δω- ρα φιλοφρόνως μὲν, ὀρεστικῶς ὁμως, καὶ εἶναι ἄξιο- παρατηρήσεως, ὅτι δὲν ἐκαυχῆθη ποτὲ διὰ τὴν ἀπο- ποιήσιν τοῦ ταύτης, καὶ ὅτι τὸ πρῶτον δὲν ἐγνώριζε εἰμὴ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐκόμπαζε μόνον, καὶ ὡς νομίζομεν, δικαίως ἐκόμπαζεν, ὅτι ἡ τελευταία αὕτη διοίκησις τοῦ ἐλάττωσε μᾶλλον ἢ ἠύξησε τὴν περιουσίαν του.

Ἐλαβεν ὁμως μέγα ποσόν, διότι ὁ Μίρ Δζαφρείρης κατέλειπεν αὐτῷ διὰ διαθήκης ὑπὲρ τὰς 60,000 λιρῶν εἰς χρήματα καὶ εἰς πολυτίμους λίθους, αἱ δὲ νεω- στί γενόμεναι διατάξεις ἀπέδλεπον μόνον τὰ ὑπὸ ζώντων δωρούμενα, οὐχὶ δὲ τὰς διαθήκας. Ὅθεν ὁ Κλίθης ἐδέχθη τὰ χρήματα, οὐχὶ ὁμως ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ διεδίδασκε τὸ ὅλον ποσὸν εἰς τὴν ἐταιρείαν, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς περίθαλψιν τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῆς ἀπομάχων ἀποδέντων ἀξιοματικῶν καὶ στρα- τιωτῶν. Τὸ μέχρι τῆς σήμερον ἐπώνυμον αὐτοῦ κα- θιδρυμα περιέχει τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰς τὴν ὄντως βασι- λικὴν ταύτην δωρεάν.

Διατρίψας δὲ ἐν τῇ Ἰνδικῇ μῆνας 18, ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς πασχούτης ὑγείας του νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου 1767 κατέλειπε τὸ ὕστατον τὴν χώραν εἰς τὴν τύχην τῆς ὁποίας τοσαῦτον ἐπενήργησεν.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Βεγγάλης καθόδου, δὲν ἔτυχεν, ὡς ἐπὶ τῆς πρώτης, πο- λυκρότου παρὰ τοῖς ὁμογενέσι δεξιώσεως. Παρεσκευά- σαν δὲ τὴν ψυχρότητα ταύτην αἷτια πολλὰ, τὰ ὁποῖα ἐλύπησαν τὸν ὅλον ὑπόλοιπον αὐτοῦ βίον καὶ εἰς

πρόωρον κατέφερον αὐτὸν θάνατον. Οἱ ἀρχαῖοι αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰνδικῇ κυβερνήταις ἐχθροὶ, ἰσχυροὶ ὄντες ἐπὶ καὶ δραστήριοι, ἐνισχύθησαν ἐπὶ μᾶλλον ὑφ' ὅλου τοῦ στίβου τῶν κλέπτων καὶ κατὰ πειστών, οἵτινες, ἐξα- σθέντες παρ' αὐτοῦ ἐκ Βεγγάλης τὸν κατέτρεξαν ἤδη μετὰ τὸ οἰκεῖον ταῖς αἰσχροῖς ταῦταις φύσει ἀδιάρλα- κτον μῖτος. Πολλοὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν μετεχειρί- σθησαν ἅπαντα αὐτῶν τὴν περιουσίαν εἰς τὸ νὰ ἀγο- ράσωσι μετοχὰς Ἰνδικὰς, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐκδικηθῶσι καιριώτερον τὸν ἄνδρα τοῦ ὁποίου ἡ σταθερότης περιέτριψε τὴν πλεονεξίαν των. Ψευδο- λόγοι ἐφημερίδες συνέστησαν ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ τὸν ὑβρίζωσι, τοιαύτη δὲ ἦτον ἡ κοινὴ γνώμη τότε εἰς Ἀγγλίαν, ὥστε τὸ μνημόνιον τοῦτο τὸ ὁποῖον εἰς συνήθεις περιστάσεις δὲν ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ἐκδουλεύσεων τοῦ ἀνθρώπου, ἤδη ἐπροξένητε παράδοξον ἐντύπωσιν.

Τὰ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν συμβάντα μεγάλα πράγματα παρήγαγον νέαν τινὰ Ἀγγλίαν τάξιν, τοὺς ὁποίους οἱ ἄλλοι εἰς αὐτῶν ἐκάλεσαν Ναβώβ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι συνήθως οὐδ' ἀπὸ ἀρχαίων οὐδ' ἀπὸ πλουτίων οἰκῶν εἶλκον τὸ γένος, ἀλλὰ πεμψθέντες νεώτατοι ἐπὶ εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἀποστήσαντες αὐτόθι μεγά- λην περιουσίαν, ἀνεκόμισαν αὐτῇ οἶκους. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον λάβει πολλὴν ἀπορροήν ἀναμείβεως εἰς τὸ ἀεὶ- στον τῆς κοινωνίας μέρος, φυσικῶς τῷ λόγῳ μετεῖ- χον οὐκ ὀλίγον τῆς σκαλιότητος καὶ τῆς προμπικῆς ἐπιδείξεως τῶν νεοπλουτίων. Καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐπίσης ἐλαβον ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν διαμονῆς αὐ- τῶν κλίσεις τινὰς καὶ ἔξεις, τὰς ὁποίας ἄνθρωποι μηδέποτε καταλιπόντες τὴν Εὐρώπην, ἐθεώρουν ἄλ- λοκότους, ἂν καὶ ὅχι διακρίστους. Μίγα ἀπολαύσαν- τες εἰς τὴν ἀνατολὴν ἀξίωμα, ἀναγκάως δὲ ἐπιθύμουν νὰ διαζήτωσιν ἀφνεῖς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι, καὶ ἐπειδὴ εἶχον χρήματα οὐχὶ δὲ γένος ἐπιφανές ἡ σχέσεις λαμπρὰς, φυσικῶς τῷ λόγῳ ἦσαν ὁπωσοῦν ὀ- χληροὶ περὶ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ μόνου αὐτῶν πλεονε- κτήματος. Ὅθεν παντοῦ οὗτου ἐγκαθίσταντο, παρή- γατο ἐχθρὰ τις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν μεγάλων ἢ μικρῶν εὐπατρίδων. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐμιτῆθησαν καὶ ὑπὸ τοῦ κοινοτέρου ἐμίλου, διὰ τὸν φθόνον τὸν ὁποῖον συνήθως παράγει ὁ αἰφνιδίως ἀποκτηθεὶς καὶ μετὰ κόμπου τινὸς δαπανώμενος πλοῦτος. Τελευταῖον ἐ- κορύφωσε τὴν κατ' αὐτῶν καταρροὴν ἡ διαθροῦλλησις σα φήμη, ὅτι οἱ θητυροὶ ἐκεῖνοι, δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀμαυρώσωσι τὰ σεβαστότε- ρα καὶ τὰ ἐπιφανέστερα τῆς πατρίδος γέννη, ἐσωρεύθησαν διὰ παραχθιάσεως τῆς δημοσίας πίστεως, διὰ καθαιρέ- σεως νομίμων ἡγεμόνων, διὰ λεηλατίας ὧλων ἐπαρχιῶν ὥστε θύελλα φοβερὰ ἀρῶν καὶ χλευασμῶν ἐπέσκηψεν ἐπὶ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἐταιρείας. Ὁ μὲν φιλανθρω- πος ἀνὴρ ἐρριχία διὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον ἀπε- κτήθη ὁ θησαυρὸς, ὁ δὲ οἰκονόμος διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἠτωτεύετο. Οἱ κομποὶ ἐνέπαιζον τὴν ἀπειροκαλίαν των· οἱ δὲ ἄνθρωποι τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας ἀπέκρου- ον αὐτοὺς ὡς συρρετώδη ὄχλον. Ἀπαντες δὲ οἱ συγ- γραφεῖς, οἱ αἰσθητικοὶ μερίδες καὶ δόξης ἂν ἦσαν, ἐμι- μῆθησαν καὶ παρῶξυναν τὴν γενικὴν ταύτην τῆς

Ἀγγλίας κατὰ τῶν Ναβώδ κατακραυγῇ. Ὁ Κλίβης ἐν τούτοις ἦτον ὁ κατ' ἐξοχὴν Ναβώδ δλων τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως τζύτης, ὁ εὐφύστερος καὶ δυνατοτέρως, ὁ μάλιστα κατὰ τὸν βαθμὸν διαπέρων, καὶ μάλιστα διαπέρων κατὰ τὴν περιουσίαν. Ἐπεδείκνυε δὲ τὸν πλοῦτον εἰς τρόπον ὅστις ἀναγκάτως ἐμελλε νὰ κινήσῃ ἀγανάκτησιν, διότι διήγαγε βίαν πολυτελέσταταν, οἰκοδόμησεν ἐαυτῷ πλάστιχ οἶον, ἔτχυνεν ἐν τῇ Βουλῇ ὅσον οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἀρχαίων οἰκῶν. Ἀλλ' ὁ φθόνος εὗρεκε τρόπον νὰ χλευάσῃ πᾶσαν ταύτην τὴν ἰσχὺν καὶ λαμπρότητα. Φκίνεται δὲ, ὅτι ὅχι μόνον πολλοὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἀνεδείχθησαν ἀνάξιοι τοῦ πολλοῦ ἐκείνου πλούτου καὶ ἀξιώματός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Κλίβης, ὁ τασοῦτον μέγας Κλίβης δὲν ἦτον ὅλως ἄμειρος τῶν ἐλαττωμάτων ὅσα αἱ Σατυρικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιστῶσιν ὡς χαρακτηριστικώτατα τῆς ὅλης τάξεως τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἥδη κατεστάσαντο καὶ αὐτοί. Ἐν μὲν τῷ στρατοπέδῳ αἱ ἐξῆς αὐτοῦ ἦσαν, ὡς φαίνεται, ἀφελέσταται· διότι ἦτον ἀείποτε ἐφιππος, ἐφόρει πάντοτε τὴν στολὴν του, δὲν μετεχειρίζετο ποτε οὐδὲ μέταξεν οὐδὲ φορεῖν, καὶ ἤρκαίτο εἰς τροφὴν εὐτε λειστάτην. Ἀμα ὁμῶς δὲν ἤγεῖτο τοῦ στρατοῦ, ἀντὶ τῆς Σπικριατικῆς ταύτης σωροσύνης περιεδύλλετο τὴν ἀλαζόνα τοῦ Σουβρίτου τροφῇ. Ἀν καὶ ἡ μορφή αὐτοῦ δὲν ἦτον ἐπίχρως, καὶ οἱ τροχθεῖς τοῦ προσωπου του χαρακτηρῶς μόνον διὰ τοῦ αὐτῆρου, τοῦ ἀπρομήτου καὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτῶν ὕρους ἀπηλῆσαντο τῆς κοινοτέρως ἀσχημίας, ἡγάπα ὁμῶς τὴν πλουσίαν καὶ φαίδραν ἐνδομασίαν, καὶ ἐπλήρου τὴν ἱματισθήκην του μὲ ἀτοπον ἀτωτίαν. Ἡ ἐξῆς αὐτοῦ αὐτὴ διαδοθεῖσα, καὶ ὑπὸ τῆς φήκης ὑπερμέτρως ἐξογκωθεῖσα, προσεζένητε δυσμενῇ ἐντύπωσιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, περὶ τῆς κατὰ τὴν ἀνατολὴν διαγωγῆς του διεθρυλλήθησαν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπενοήθησαν ἀπίστα διηγήματα· διότι ὅχι μόνον αἱ φαῦλαι πράξεις δι' ὧν ἄπαξ ἡ δις ἐξευτελίσθη, ἀκαταπαύστως διεκωδωνίζοντο, ἀλλὰ ἀπεδίδοντο εἰς αὐτὸν καὶ ἅπασι τῶν ἄλλων Ἀγγλῶν αἱ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν αἰχροπραγαί, καὶ αὐταὶ αἱ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του γενόμεναι, καὶ αὐταὶ ἐκείναι καθ' ὧν μετὰ τασαύτης δεινότητος ἐξανέστη καὶ τοσαύτας ἐπήγαγε τιμωρίας. Ὁ δὲ ὄχλος κατήντησε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ τεράστιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος καὶ μετὰ τοῦ διαδόλου εἶχε συνεννοήσεις, μᾶλλον δὲ, ὅτι αὐτὸς οὗτος ἦτο διάβολος, μορφήν καὶ σάρκα ἀνθρώπου λαβὼν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἡ κίνησις τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει ὁ Κλίβης εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Βεγγάλης, ἀπέβη θαυμάσιον καὶ κατ' ὀλίγον ἀθηνεστερά. Ἀπασαὶ σχεδὸν αἱ καταχρήσεις ὅσας εἶχε καταπαύσαι, ἤρχισαν πάλιν ν' ἀναφαίνωνται· καὶ ἐπὶ τέλους ἐν ἔαρι τοῦ 1770, ἐκλιπόντων τῶν ὕετων καὶ ἀποξηρανθείσης τῆς γῆς, ἐπῆλθε σιτοδεία φοβερά, ὁποῖαν δὲν γνωρίζουσιν εἰμὴ αἱ χῶραι ἐκεῖναι καθ' ἃς ἐκάστου οἰκογενειάρχου ἡ συντήρησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ μικροῦ ἀγροῦ. Τὸ μέγα τοῦτο δεινὸν ἐπλήρωσε συμφορὰς καὶ θανάτου ἅπασαν τὴν κοιλάδα τοῦ Γάγγου. Ὁ ὅλος ἀριθ-

μὸς τῶν ἀπὸ τοῦ λιμοῦ ἀποθανόντων οὐδέποτε ὠρίσθη ἀκριβῶς· ἀλλὰ ὁ πολὺς ὄχλος ἀνεβίβαζεν αὐτὸν εἰς ἑκατομύρια, ἡ δὲ περὶ τούτου πένθιμος ἀγγελία ἠύξησεν ἐτι μᾶλλον τὴν προφηγομένην ἐπικρατήσασαν περὶ τῶν Ἰνδικῶν πραγμάτων ἐν Ἀγγλίᾳ κίνησιν. Οἱ μὲν μέτοχοι τῆς Ἰνδικῆς ἐταιρείας ἠνυσύχασαν διὰ τὰ μερίσματά των· ἅπαντες δὲ οἱ ὅπως οὖν εὐαίσθητοι ἄνθρωποι συνεκινήθησαν διὰ τὰ παθήματα τῶν δυστυχῶν ἡμῶν διηκόων, καὶ μετ' ὀλίγον ἤρχιστε νὰ ἀνχιμνύεται εἰς τὴν συμπάθειαν ἡ ὁρμή. Διότι διεθρυλλήθη, ὅτι οἱ ὑπάλληλοι τῆς ἐταιρείας προεκάλεσαν τὴν σιτοδείαν διὰ τῆς κερδοσκοπικῆς συνωνήσεως καὶ ἀποταμιεύσεως ἅπαντος τοῦ ὀρυζίου τῆς χώρας· ὅτι ἐπώλουν τὸν σῖτον εἰς τὸ 8 πλάσιον, 10 πλάσιον, 12 πλάσιον τῆς τιμῆς εἰς τὴν τὸν ἡγόραζον· ὅτι Ἀγγλος τις ὑπάλληλος, ὅστις κατὰ τὸν προηγούμενον ἐνιαυτὸν οὐδ' ἑκατὸν εἶχε γινέας, ἐπεμφθὲν ἐπὶ τῆς συμφορᾶς ταύτης 60,000 λετῶν εἰς Λονδίον. Ὅλοι αἱ κατηγοροῦνται αὗται ἦσαν ἀνυπόστατοι, διότι τὰ φανερά αἴτια τῆς σιτοδείας ἦσαν πρόδηλα. Παρήχθησαν δὲ, καθὼς ἄλλοτε παρήγοντο συνήθως κατὰ τῶν σιτεμπορέων, ἐπὶ πάσης τοῦ ἔρκου μεγάλης ἀντιπηγῆς, καὶ τασοῦτον φοβερά καὶ γενικὴ ἦτον ἡ ἐντεῦθεν προκύψασα κατακραυγή, ὥστε ἐπιστεύθη καὶ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ Σμιθ, ἀνδρὸς πολὺ ἀνωτέρου τῶν κοινῶν προλήψεων· τὸ δὲ περισσώτερον εἶναι, ὅτι τὰ δυστυχήματα ταῦτα ἠύξησαν ἐπιστητῶς τὴν κατὰ τοῦ λόρδου Κλίβου δυσμένειαν τῶν πολλῶν. Ἡ σιτοδεία συνέβη πολλὰ ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπικυρόσεως του· οὐδεμία τῶν διατάξεων αὐτοῦ εἶχε τὴν ἐλαχίστην σχέσιν μὲ τὸ ἥδη ἐπελθὼν δεινόν. Ἀν αἱ ὑπάλληλοι τῆς ἐταιρείας ἐμπορεύθησαν τὸ ὄρυζιον, ἐπραξαν τοῦτο παραβαίνοντες τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιβληθέντας καὶ ἐπιτῆς διοικήσεως αὐτοῦ ἀκριβῶς τηρηθέντας ὁρισμούς. Ἀλλ' οἱ Ἀγγλοι ἐθεώρουν αὐτὸν, καθὼς προεβόλετο, ὡς Ναβώδ, ὡς τὸν προσωποποιημένον Ἀγγλο-Ἰνδικὸν χαρακτηρῶν, καὶ, ἐνῶ οὗτος ἐκτιζε καὶ ἐρύττειν οἰκοί, ἐθεωρήθη ὑπεύθυνος δι' ὅλα τὰ ἀποτελέσματα ὅσα ἐπέφερεν εἰς Βεγγάλην ἀρχὴν τοῦ ἔτους ὦρα.

Τὸ Παρλαμέντον εἶχε δώσει μέχρι τοῦδε μικρὰν προσοχὴν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἡμῶν ἀποικίας. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου Β' το πρόσχημα τῆς ἀρχῆς περιῆλθεν εἰς ἀλλεπάλληλα ἀθηνῆ ὑπουργεῖα, ὧν ἕκαστον ἀλληλοδιαδόχως ἐθωπεύετο καὶ ἐξηπατάτο ὑπὸ τῆς αὐλῆς. Αὐλικαὶ ῥαδιουργίαι, ὀχλαγωγίαι τῆς πρωτευούσης, καὶ στασιαστικὰ εἰς τὰς κατὰ τὴν Ἀμερικὴν ἀποικίας κινήματα δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς συμβούλους τοῦ σέματος νὰ ἐνθυμηθῶσι τὰ πολιτικὰ τῆς Ἰνδικῆς πράγματα. Ὅσάκις ἐπενέβαινον εἰς αὐτὰ, ἡ ἐπέμβασις των ὑπῆρχεν ἀθηνῆς καὶ ἀμύδιος. Νὰ μὲν ὁ λόρδος Χάτταμ, ἐν τῷ μικρῷ τοῦ χρόνου διαστήματι, καθ' ὃ ἔτχυνεν εἰς τὰ συμβούλια τοῦ Γεωργίου Γ', ἐμελέτησε γενναῖά τινα καὶ δραστήρια μέτρα περὶ τῆς ἐταιρείας· ἀλλὰ τὰ βουλευμάτά του ἐματαιώθησαν ὑπὸ τῆς παραδόξου ἀθηνείας ἐνεκα τῆς ὁποίας, περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἤρχιστε νὰ ἀμαυροῦται τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ πνεῦμα.

Τελευταῖον ἐν ἔτει 1772 ὁμολογήθη παρὰ πάντων, ὅτι τὸ Παρλαμέντον δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἀδιαφορήσῃ ἐπὶ πλέον εἰς τὰ Ἰνδικὰ πράγματα. Ἡ Κυβέρνησις ἦτον ἰσχυροτέρα ὅλων τῶν ἀμέσως προηγηθεισῶν· οὐδὲν κατεπεῖγον ζήτημα ἐσωτερικῆς ἢ εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ἀπῆται τὴν προσοχὴν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν· ἡ χρηματικὴ ἀμηχανία τῆς ἐταιρείας ἐπῆγαγε κρίσιν, ὥστε οἱ ὑπουργοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἅπασα ἡ θύελλα, ἡ ἐπὶ τοσοῦτον σωρευομένη, ἐξερράγη ἤδη διὰ μιᾶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Κλίβου.

Ἡ θέσις τοῦ Κλίβου ἦτο τῶντι ἀτυχιστάτη· διότι ἐμισεῖτο καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, ἐμισεῖτο ἐν τῷ Ἰνδικῷ κυβερνῶν, ἐμισεῖτο πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων καὶ πλουσιῶν ὑπηρετῶν τῆς ἐταιρείας, τῶν ὑποίων κατεπολέμησε τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν τυραννίαν, καὶ ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὰ διπλὰ ἁμαρτήματα τῶν τε φαύλων καὶ τῶν ἀγαθῶν πράξεών του, πάσης Ἰνδικῆς καταχρήσεως καὶ πάσης Ἰνδικῆς μεταρρυθμίσεως. Τοιαύτη δὲ ἦτον ἡ κατάστασις τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὥστε δὲν ἤδύνατο νὰ ἐλπίσῃ εἰς τὴν συνδρομὴν ἰσχυροῦ τινος κόμματος. Ἡ πολιτικὴ μερίς εἰς ἣν ἀνῆκεν, ἡ τοῦ Γεωργίου Γρενβίλλου, κατέστη πολειμία τῆς κυβερνήσεως, καὶ ὁμῶς οὐδέποτε εἰλικρινῶς ἠνώθη μετὰ τῶν ἄλλων τμημάτων. Οἱ ἐχθροὶ του, καὶ ἰδίως οἱ ἐχθροὶ τῶν ἀρετῶν του, ἦσαν ἐμπαθεῖς, ἄγριοι, ἀδιὰλλακτοί, καὶ ἐν τῇ κακίᾳ αὐτῶν προσέθεντο οὐδὲν ὀλιγώτερον ἢ τὴν ὀλοσχερῇ καταστροφῇ τῆς δόξης καὶ τῆς εὐτυχίας του, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἰδῶσιν αὐτὸν ἀποβαλλόμενον ἐκ τοῦ Παρλαμέντου καὶ τὴν περιουσίαν του δημοιομένην· ἀμφισβᾶλλομεν δὲ ἂν καὶ ταῦτα πάντα ἤθελον κορέσει τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεώς των.

Ὁ Κλίβης ἐπολιτεύθη ἐν τῇ Βουλῇ, ὅπως εἰς τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ἐπολιτεύετο. Ἐγκαταλειμμένος, περικυκλωμένος ὑπὸ ἐχθρῶν ἀνυκρίτῳ τῷ λόγῳ πολυαριθμοτέρων καὶ περὶ τῶν ὅλων κινδυνεύων, οὐδέποτε ἐραντάσθη νὰ διατελέσῃ ἀνυόμενος, ἀλλὰ ἐξώρμησε γενναίως κατὰ τῶν ἀντιπάλων. Ἀμα ἀρξαμένης τῆς περὶ τῶν Ἰνδικῶν πραγμάτων συζητήσεως, ἀναστὰς, διὰ λόγου μακροῦ καὶ μεμελετημένου, ἐδικαιολογήθη διὰ τὰς πλείστας τῶν ἀποδιδωμένων εἰς αὐτὸν κατηγοριῶν. Ἐπροξένητε δὲ, ὥς φαίνεται, πολλὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ. Ὁ Λόρδος Χάταμ, ὅστις εἶχε μὲν ἤδη καταντήσῃ σκιά τῆς πάλαι αὐτοῦ μεγαλοφυίας, ἡγάπα ὅμως ἐτι νὰ παρακολουθῇ τὸ στάδιον τῆς δόξης του, παρευρέθη τῇ ἐσπέραν ἐκείνην εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς βουλῆς καὶ ἀπεφῆνατο, ὅτι οὐδέποτε ἤκουσε λαμπρότερον λόγον. Ἐτυπώθη δὲ οὗτος βραδύτερον ἐπιμελείᾳ τοῦ Κλίβου, καὶ διωρθώθη μὲν βεβαίως ὑπὸ τῶν λογιωτέρων αὐτοῦ φίλων, οὐδὲν ἦττον ὁμῶς ἀποδεικνύει, ὅτι ὅχι μόνον ἰσχυρὸν νοῦν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἀνακριτικὴν ἱκανότητα καὶ δεινότητα περὶ τὸ λέγειν, τὰς ὁποίας καλλιτεργῶν ἐπιμονώτερον, ἡδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ μέγα εἰς τὸ στάδιον τοῦτο ὄνομα. Περιώρισε δὲ τὴν ἀπολογίαν του, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, εἰς τὰς πράξεις τῆς τελευταίας διοικήσεώς του καὶ το-

σοῦτον εὐδοκίμησεν, ὥστε ἔκτοτε οἱ ἐχθροὶ του ἐθεώρησαν φρόνιμον νὰ διευθύνωσι τὰ θέλη τῶν κατὰ τοῦ προτέρου αὐτοῦ βίου.

Ὁ δὲ πρότερος οὗτος βίος παρείχε κατὰ δυστυχίαν ἀφορμὰς τινὰς εὐλόγους κατακρίσεως. Ὅθεν, ἐκλαχθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς ἀνάκρισιν τῶν Ἰνδικῶν πραγμάτων, ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη μετ' ἐπιβούλου κακίας ἐβληλάττησε τὴν ἅλην ἱστορίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης μεταβολῆς, καθ' ἣν καθηρέθη μὲν ὁ Σουαδζᾶ Δουούλας, ἐχειροτονήθη δὲ ὁ Μίρ Δζαφφεῖρης. Ὁ Κλίβης καθυπεβλήθη εἰς ἀνηλεῆ ἐξέτασιν καὶ ἀντεξέτασιν, καὶ βραδύτερον παρεπονέθη πικρῶς, ὅτι αὐτὸν, τὸν τὴν περὶ Πλασσὺν νίκην κατορθώσαντα, τὸν μετεχειρίσθησαν ὡς τειχωρόχον. Ἡ τόλμη καὶ ἡ παρρησία τῶν ἀποκρίσεων του ἤθελον μόνον ἀρκέσει εἰς τὸ νὰ ἀποδείξωσιν, ὅπόσον φύσει ἦτον ἀλλότριος εἰς τὰς ἀπάτας ἐκείνας, εἰς ἃς ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν πράξεων του παρεξέτραπῃ. Ὁμολόγησε τὸ τέχνασμα τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθη διὰ νὰ ἀποπλανήσῃ τὸν Ὁμιχούνδην καὶ εἶπε θαρραλέως, ὅτι δὲν αἰσχύνεται τοῦτου ἕνεκα καὶ ὅτι εἰς ὁμοίαν περιστάσειν ἤθελε πάλιν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πολιτευθῇ. Ἀνεγνώρισεν, ὅτι ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Μίρ Δζαφφεῖρην πολλὰ χρήματα, ἀλλὰ ἠρνήθη, ὅτι οὕτω πράττων προσέβαλέ τι τῶν καθηκόντων τῆς χρηστοφείας ἢ τῆς τιμῆς. Τοῦναντίον ἠξίωσε, καὶ ὅχι παραλόγως, ὅτι δικαιούται νὰ ἐπαινεθῇ μάλιστα ἐπὶ σπανίᾳ ἀφιλοκερδεῖα. Παρατήσας δὲ μετὰ πλείστης λόγου ζωηρότητος τὴν θέσιν εἰς ἣν περιέστη ὡς ἐκ τῆς νίκης αὐτοῦ τὸν μέγαν ἐκείνον ἡγεμόνα ἀπὸ τῆς θελήσεώς του ἐξηρημένον· τὴν πλουσίαν ἐκείνην πόλιν φοβουμένην μήπως παραδοθῇ εἰς λεηλασίαν τοῦς πλουσίους ἐκείνους τραπεζίτας ὑπερθεματίζοντας ἕνεκα τῆς εὐνοίας του· τὰ ὑπόγεια ἐκεῖνα τὰ βριθόντα χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, τὰ εἰς αὐτὰν καὶ μόνον ἀνεωγμένα· «μὰ τὸν Θεόν, κύριε πρόεδρε,» ἀνέκραξε, «τὴν στιγμήν ταύτην ἀπορῶ ὁ ἴδιος καὶ ἐξίσταμαι διὰ τὴν ἐγκράτειάν μου.»

Ἡ ἀνάκρισις ἦτον ἐκτενής, ὥστε αἱ βουλαὶ διελύθησαν πρὶν ἢ συμπληρωθῇ. Ἐξηκολούθησε δὲ κατὰ τὴν ἐπομένην σύνοδον, καὶ, ὅταν τελευταῖον ἡ ἐπιτροπὴ ἐπεραίωσε τὸ ἔργον τῆς, δὲν ἦτο δύσκολον εἰς τοὺς νοήμονας καὶ ἀμερολήπτους ἀνθρώπους νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Ἦτο πρόδηλον, ὅτι ὁ Κλίβης κατέστη ἐνοχὸς πράξεων τινῶν, τὰς ὁποίας ἀδύνατον εἶναι νὰ δικαιολογήσῃ τις εἰμὴ προσβάλλων τὸ κράτος ὅλων τῶν ἱερωτέρων νόμων, ὅσοι ρυθμίζουσι τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν πολιτειῶν. Ἀλλὰ ἐπίσης πρόδηλον ἦτον, ὅτι ἀνέδειξε μεγάλα προτερήματα καὶ ἀρετὰς μάλιστα μεγάλας, ὅτι προσήνεγκε τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ τῷ Ἰνδικῷ λαῷ ἐξόχους ἐκδουλεύσεις καὶ ὅτι, ἂν ὑπεβλήθη σήμερον εἰς ἀνάκρισιν, ὑπεβλήθη τῇ ἀληθείᾳ ὅχι διότι ἔλαβε χρήματα ἀπὸ τὸν Μίρ Δζαφφεῖρην, ὅχι διότι ἠπάτησε τὸν Ὁμιχούνδην, ἀλλὰ διότι γενναίως ἀντέστη εἰς τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν τυραννίαν.

Τὰ συνήθη ποινικὰ δικαστήρια δὲν παραδέχονται τοὺς τοιαύτους συμψηρισμούς· παρ' αὐτοῖς ἡ μεγίστη

ἐκδούλευτις δὲν ἔμπορεῖ νὰ συγκαλύψῃ τὴν ἐλαχίστην τοῦ νόμου παράβασιν. Ὁ ἀνοίξας τὸ ἱργαστήριόν του τὴν πρῶταν τῆς Κυριακῆς δὲν δύναται νὰ ἐπιφέρει εἰς ἀπολαγίαν του, ὅτι ἐτώσε τὴν ζωὴν ἀνθρώπου τινὸς μὲ ἴδιον κίνδυνον, οὐδ' ὁ ἄλλο τι ὅμοιον ἀμάρτημα πράξας δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τῆς νενομισμένης ποινῆς, διότι ἐπληρώθη εἰς Οὐατερλόον. Ἄλλος ὅμως εἶναι ὁ ὁδὸμος τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀκολουθῇ πρὸς ἀνθρώπους ἀνυψωθέντας μὲν παλὺ ὑπὲρ τὸ σὺνήθες μέτρον, δοκιμασθέντας δὲ διὰ πειρασμῶν πολὺ τῶν συνήθων ἰσχυροτέρων, δικαιομένων δὲ νὰ τύχῃσι ν' ἐπιεικέας πολὺ τῆς συνήθους ἀνωτέρας. Οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες πρέπει νὰ κρίνωνται ὑπὸ τῶν συγχρόνων διὰ τοῦ μέτρου τὸ ὁποῖον θέλει ἐφαρμοσθῇ εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Βεβαίως αἱ φαῦλαι αὐτῶν πράξεις δὲν πρέπει νὰ ὀνομασθῶσιν ἀγαθαί, ἀλλὰ σταθμίζοντες δικαίως τὰς ἀγαθὰς καὶ φαύλας αὐτῶν πράξεις, ἐὰν αἱ ἀγαθαὶ ἐν γένει ὑπερπερῶσι, πρέπει νὰ ἐπιφέρωμεν περὶ αὐτῶν κρίσιν οὐ μόνον ἀθωωτικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐπιεικῆ. Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἱστορίαν κυβερνήτης μέγας, τὸν ὁποῖον δὲν ἦ θελε καταδικάσαι δικαστῆς ἐπιστήτης ὅμοια ἀκαμπτὸν εἰς μίαν ἢ δύο αὐτοῦ ἀξιωμαμένους πράξεις. Βρύκης ὁ ἐλευθερωτῆς τῆς Σκωτίας, Μκυρίκιος ὁ ἐλευθερωτῆς τῆς Γερμανίας, Γουλιέλμος ὁ ἐλευθερωτῆς τῆς Ὁλλανδίας, ὁ μέγας αὐτοῦ ἀπόγονος ὁ τῆς Ἀγγλίας ἐλευθερωτῆς Μυρράυς, ὁ μέγας κυβερνήτης Κοσμᾶς ὁ πατήρ τῆς πατρίδος του, Ἑρρίκος Δ' ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, Πέτρος ὁ Μέγας τῆς Ῥωσίας· τίς ἐξ ὧν αὐτῶν, καὶ αὐτὸς ὁ ἀριστος ἢ δύνατο νὰ ὑποστῇ τοιαύτην δοκιμασίαν; Ἡ ἱστορία περιλαμβάνει ἐκτενεστέρους ὀρίζοντας, τὸ δὲ ἀριστον τῶν μεγάλων πολιτικῶν γεγονότων δικαστήριον, εἶναι τὸ δικαστήριον τὸ ἀποφαινόμενον τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς ἱστορίας.

Οἱ συνετοὶ καὶ μετριοπαθεῖς ἄνθρωποι ὅλων τῶν κομμάτων ἠθελάνθησαν τοῦτο ὡς πρὸς τὸν Κλίβην, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ ἀπορρανθῶσιν ἀμεμπτον, ἀλλὰ δὲν ἠθελον καὶ νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἀγενοῦς καὶ ἀγρίας ἐκείνης συμμορίας, ἣτις, ἀνατρέψατα τὸν ἄνδρα, ἐρλέγετο ἤδη ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ τὸν ἐκτανίσῃ μέχρι θανάτου. Ἄν καὶ ὁ Νόρθης δὲν δέκετο εὐμενῶς πρὸς αὐτόν, δὲν ἦτον ὅμως διατεθειμένος καὶ νὰ τὸν ἐξοντώσῃ. Ὡς διαρκούτης τῆς ἀνακρίσεως, ὁ Κλίβης, ὅστις πρότινών ἐν αὐτῶν εἶχε διορισθῇ ἱππότης τοῦ τάγματος τοῦ Λουτροῦ, ἔλαβε μετὰ πολλῆς πομπῆς τὸ παράσημον τοῦτο ἐν τῷ παρεκκλητίῳ τοῦ Ἑρρίκου Ζ'. Μετ' ὀλίγον δὲ θεωρίτῃ διοικητῆς μιᾶς τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους· καὶ ἐπὶ τοῦ χειροφιλήματος, ὁ Γεώργιος Γ', ὅστις αἰείποτε εὖνους πρὸς αὐτόν ἐδείχθη, ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἰδιαιτέραν συνέντευξιν, συνελάλησε μετ' αὐτοῦ ἡμίτειαν περίπου ὥραν περὶ τῶν ἰνδικῶν πραγμάτων, καὶ ἐπαυθητικῶς συνεκινήθη, ὅταν ἤκουσε τὸν κατατρεχόμενον στρατηγὸν ἐκθέσαντα τὰς ἐκδουλεύσεις του καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἀντημείβετο δι' αὐτάς.

Τελευταῖον αἱ κατηγορίαι ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν

Βουλὴν. Ὡς κατήγορος παρέστη ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς Βουργούνιος, ἀνὴρ εὐρύτης, εὐγενῆς καὶ χρηστὸς, δραματικὸς ποιητῆς χαρίεις, ἀξιωματικὸς δὲ, τοῦ ὁποῖου τὴν μὲν γενναιότητα οὐδεὶς ποτε ἠρνήθη· τὴν δὲ ἐπιτηδεύοντα πάντες ἐτίμων παλὺ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου. Τὰ μέλη τῆς διοικήσεως ἐτάχθησαν καὶ ὡμίλησαν ἄλλα μὲν ὑπὲρ, ἄλλα δὲ κατὰ τοῦ Κλίβου· διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐπατρέπετο ἡ τοιαύτη διχοστασία εἰς ὅλα τὰ ζητήματα, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσα ἢ παρὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς εἰσῆχθησαν ἢ περιῆχον ψόγον τινὰ κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἠγόρευσε δὲ καὶ ὁ Κλίβης ὑπὲρ ἑαυτοῦ βραχύτερον μὲν καὶ ὀλιγώτερον ἐπιτηδεύων ἢ κατὰ τὸ προλαβὼν ἔτος, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἐνεργείας καὶ πολλοῦ πάθους. Ἀνέφερε τὰ μεγάλα αὐτοῦ ἔργα καὶ τὰ παράπονά αὐτοῦ καὶ, παρακαλέσας τοὺς ἀκροατὰς νὰ συλλογισθῶσιν, ὅτι πρόκειται νὰ ἀποφασίσωσιν οὐ μόνον περὶ τῆς τιμῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν τιμῆς, ἀπῆλθε τοῦ βουλευτηρίου.

Ἡ Βουλὴ ἀπεφάνισεν, ὅτι τὰ διὰ τῶν ὅπλων τοῦ κράτους ἀποκτώμενα ἀνήκουσιν εἰς μόνον τὸ κράτος καὶ ὅτι εἶναι παράνομον νὰ ἰδιοποιῶνται ταῦτα οἱ τοῦ κράτους ὑπηρέται· ἀπεφάνισεν προς τοῦτο, ὅτι ἡ σωτηριώδης αὕτη ἀρχὴ παρεβιάσθη, ὡς φαίνεται, συστηματικῶς ὑπὸ τῶν ἐν Βεγγάλῃ ἀγγλικῶν ὑπαλλήλων. Τῇ δὲ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ ἀπεφάνισεν ἔτι, ὅτι ὁ Κλίβης δυνάμει τῆς ἐξουσίας ἣν εἶχεν ὡς ἡγεμὼν τῶν εἰς τὴν Ἰνδικὴν Βρετανικῶν στρατευμάτων, ἔλαβε πολλὰ ἀπὸ τὸν Μὴρ Δζαρφεῖρην χρήματα· ἀλλὰ δὲν προεχώρησε περαιτέρω. Ἐβήρισε δηλαδὴ τὴν μείζονα καὶ τὴν ἐλάσσονα πρότασιν τοῦ Βουργούνικοῦ συλλογισμοῦ, ἀλλ' ἠυλαβήθη νὰ ἐξαγάγῃ τὸ λογικὸν συμπέρασμα. Γενομένης προτάσεως, ὅτι ὁ Λόρδος Κλίβης κατεχράσθη τὴν ἐξουσίαν του καὶ κακὸν ἔδωκε παράδειγμα εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη. Τελευταῖον, ἀφοῦ ἡ ζωηρὰ αὕτη συζήτησις παρετάθη πολὺ μετὰ δυσμᾶς ἡλίου, ὁ παρὰ τῷ ἀνωτέρῳ δικαστηρίῳ Ἀντεισαγγελεὺς Οὐδδερβύρνιος, ὅστις ἦτο μάλιστα τῷ Κλίβῃ ἀφρωσιωμένος καὶ ὑπερασπίσθη τὸν φίλον του μετὰ πλείστης δεινότητος λόγου, προέτεινεν ἤδη, ὅτι ὁ Λόρδος Κλίβης προσήνεγκε συγχρόνως τῇ πατρίδι αὐτοῦ μεγάλας καὶ ἀξιολόγους ἐκδουλεύσεις, ἡ δὲ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ ἄνευ ψηφηγορίας.

Ἡ ἐκβασίς τῆς ἀξιωματημονεύτου ταύτης ἀνακρίσεως προξενεῖ, νομίζομεν ἐν γένει, τιμὴν εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὴν μετριότητα καὶ τὴν σύνεσιν τῆς Βουλῆς. Θέλομεν δὲ ἐκτιμῆσαι ἔτι μᾶλλον τὴν ἐπιεικῆ καὶ ἐμφρονα ἐκείνην ἀπόφασιν, ὅταν παραβάλωμεν αὐτὴν μετὰ τὴν ἀρροσύνην τὴν ὁποῖαν συγχρόνως ἐπαδείκνυσεν ἡ Γαλλία. Ἡ ἀθλία κυβερνήσις τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' εἶχεν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, θανατώσει ὅλους σχεδὸν τοὺς Γάλλους, ὅσοι διαπρεπόντως ὑπηρέτησαν τὴν πατρίδα των ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ Λαβουρδονναῖσις φυλακισθεὶς εἰς Βασιλλίαν καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη παθὼν τὰ πάνδεινα δὲν ἐξῆλθε τῆς εἰρκτῆς εἰμῆς διὰ νὰ ἀποθάνῃ. Ὁ Δυπλεῖξιος ληστευθεὶς τὴν ἀπειρον αὐ-

τοῦ περιουσίαν, περιφρονηθεὶς πολυειδῶς καὶ καιρίως τὴν καρδίαν πληγείς, κατήλθεν εἰς τάφον ἀφανῆ. Ὁ Ἀάλλυς, ἐμβληθέντος φριμώτρου μεταξὺ τῶν χειλέων αὐτοῦ, ἤχθη εἰς τὸν κοινὸν τῆς θανατώσεως τόπον. Ἡ δὲ Βουλὴ τῆς Ἀγγλίας τὸναντίον ἐφάρμοσεν εἰς τὸν ζῶντα σὺτῆς στρατηγὸν τὴν δικαίαν ἐκείνην στάθμην, τὴν ὁποίαν συνήθως εἰς τοὺς τεθνεώτας μόνον ἐφαρμόζουσιν. Ἐθῆκεν ὑγιεῖς γενικὰς ἀρχάς, ὑπέδειξεν ἐπιτηδαίως κατὰ τί οὗτος παρεξέκλινε τῶν ἀρχῶν τούτων, καὶ παρεμύθησεν ἔπειτα τὸν μέτριον ἐκείνον ψόγον δι' ἐγκωμίου γενναίου. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη προσέβαλε τὸν Οὐολταίρον, ὅστις αἰείποτε φιλοπρόσωπος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἐδείχθη καὶ αἰείποτε ἦτο διατεθειμένος νὰ καταδεικνύῃ τὰς καταχρήσεις τῶν Γαλλικῶν Παρλαμέντων. Φαίνεται μάλιστα, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς κατακτήσεως τῆς Βεγγάλης, διότι ὠμίλησε περὶ τούτου μὲ τὸν Μούρην, ὅτε ὁ ἐπίχαρις οὗτος συγγραφεὺς τὸν ἐπεσκέρθη εἰς Φερνέϋν, καὶ ὁ Οὐεδδερφύρνιος, ἀστασθεὶς πολὺ τὴν ιδέαν ταύτην, προέτρεψε τὸν Κλίθην νὰ δώσῃ τὴν ἀναγκαίαν ὕλην. Ἐὰν τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπατελεῖτο, δὲν ἀμφισβάλλομεν, ὅτι ὁ Οὐολταίρος ἤθελε γράψῃ βιβλίον περιέχουσαν πολλὴν ζωηρὰν καὶ γραφικὴν ἀφήγησιν, πολλὰς δριμύτως ἐκπερασμένας εὐσεῖς καὶ φιλανθρώπους παρατηρήσεις, πολλὰς παραδόξους πλάνας, πολλὰ σκώμματα περὶ τῆς Μωσαϊκῆς χρονολογίας, πολλὰ σκανδαλιώδη περὶ τῶν καθολικῶν ἱεραποστόλων καὶ πολλὴν ἀπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπεξαίρεσιν καὶ εἰς τὸ στόμα ἐναρέτων καὶ φιλοσόφων Βραχμάνων διαδιδασθεῖσαν ὑψηλὴν θεωριανθρωπίαν.

Ὁ Κλίθης λοιπὸν ἐξησφαλίσθη ἤδη περὶ τὴν κατῆσιν τῆς παρουσίας καὶ τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Ἔῤχε δὲ περὶ ἑαυτὸν πιστοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ δὲν εἶχεν ἐτι ὑπερβῇ τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν ἀκμάζουσι αἱ σωματικαὶ καὶ διανοητικαὶ δυνάμεις. Ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἤρχισαν νὰ σωρεύωνται ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ νέφη, τὰ ὅποια ἤδη δεινῶς αὐτόθι συνεπυκνώθησαν. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἶχεν οὗτος πάθει προσβολὰς τινὰς τῆς παραδόξου ἐκείνης μελαγχολίας, ἥτις ἀπαρδόξως χαίρει καὶ εὐφραίνεται, ὅταν δύναται νὰ εὕρῃ τὸν τάφον. Ὅτε διετέλει ἐτι γραμματεὺς ἐν Μαδραστῇ, εἶχε δις ἀποπειραθῇ νὰ γίνῃ αὐτόχειρ· ἡ ἀτυχολία καὶ ἡ εὐτυχία εἶχον ἐπιχύσει σωτηριῶδες εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ βάλαμον. Ἐνόσῃ ἐν τῇ Ἰνδικῇ περὶ μεγάλα ἐνησχολεῖτο πράγματα, ἐνόσῃ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ πλοῦτος καὶ τὸ ἀξίωμα εἶχον τὸ θέλγητρον τῆς νεοφανοῦς ἀπολαύσεως, ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ ἐμφοῦτου ἐκείνου νοσήματος εἶχεν ἀνασταλῇ. Ἀλλ' ἤδη μῆτε νὰ πράξῃ εἶχε τι, μῆτε τι νὰ ποθῇ τὸ ἐνεργὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἐνόσῃ καὶ ἐμαρτύρη ἐν τῇ ἀπραξίᾳ ἐκείνῃ, καθὼς τὸ φυτὸν εἰς ἀλλοτρίαν ἀτμοσφαῖραν. Ἡ κακία μὲ τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ τὸν κατέτρεξαν ὁ ἀπρεπὴς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἡ ἐπιτροπὴ τὸν μετεχειρίσθη ὁ ψόγος, ὅσον ἐπεικὴς καὶ ἀν' ἦτο, τὸν ὁποῖον ἀπεράνην ἡ Βουλὴ ἡ πεποίθησις, ὅτι ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πολλῶν ὁμογενῶν ὡς τύραννος ὠμός καὶ ἀπι-

στος, πάντα ταῦτα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ τὸν παροξύνωσι καὶ νὰ τὸν καταβάλωσι. Συγχρόνως δὲ ἐβλίψεν αὐτὸν καὶ δεινὸν σωματικὸν πάθημα. Ἐπὶ τῆς μακρᾶς διαμονῆς του εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, εἶχεν ὑποκύβει αὐτὸς εἰς πολλὰ ἐπώδυνα νοσήματα διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ ἀπαλλαγὴν τινὰ τῶν δεινῶν, εἶχε καταρύγει εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀπίου καὶ βαθμηδὸν κατέστη ὑπόδουλος τοῦ ἐπιδούλου ἐκείνου συμμάχου. Μέχρι τέλους ὁμοῦς ἐξήστραπτεν ἡ μεγαλοφυΐα αὐτοῦ ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐπικρεμασθέντος εἰς τὸ μέτωπόν του κνέφους, καὶ λέγουσι, ὅτι ἐνίστε, μετὰ πολὺωρον σιωπὴν καὶ ἀκινήσιαν, ἠγείρετο πρὸς διευκρίνισιν μεγάλου τινὸς οἰουδήποτε ζητήματος. ἐπεδείκνυε λαμπρῶς ἅπαντα τὰ προτερήματα τοῦ στρατιώτου καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, καὶ ἔπειτα πάλιν κατέπιπτεν εἰς τὴν μελαγχολικὴν αὐτοῦ ἡρεμίαν.

Αἱ μετὰ τῆς Ἀμερικῆς ἐριδες ἀπέβησαν ἤδη τοσοῦτον σφοδραί, ὥστε ἀρευκτός ἦτον ἡ διὰ τοῦ ξίφους διάλυσις αὐτῶν, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἐπεθύμει πολὺ νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸν Κλίθην. Καὶ εἰ μὲν ἦτον ἐτι ὁ ἀνὴρ, οἷός ἦν ὅτε διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτης καὶ περὶ ἐκβολὰς Γάγγου ἐξηφάνισε τὸν Ἰσπανικὸν στόλον καὶ στρατὸν, δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ἤθελε καταδύσει τὴν ἀντίστασιν τῶν ἀποίκων, καὶ ὅτι ὁ ἀπαραίτητος αὐτῶν ἀπὸ τῆς μητρόπολεως χωρισμὸς ἤθελεν ἀναβληθῇ ἐπὶ τινὰ ἔτη! Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἀλλοιωθῇ ἤδη καὶ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ πνεύματος ταχέως ὑπέκυψεν εἰς τὰ πολυειδῆ ἐκείνα πάθημα. Τῇ 22 Νοεμβρίου 1774 ἀπέθανε δι' αὐτοχειρίαν· μόλις δὲ εἶχε συμπληρώσει τὸ 49 τῆς ἡλικίας ἔτος.

Τὴν ροδερὰν ταύτην καταστροφὴν τοσαύτης εὐτυχίας καὶ δόξης ἐθεώρησε τὸ πλῆθος ὡς ἀναντίρρητον ἐπιμαρτυρίαν ὅλων αὐτοῦ τῶν προλήψεων, καὶ τινες δὲ ἄνθρωποι, ἀληθῆ ἔχοντες εὐλάβειαν καὶ νοῦς δύναμιν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐκλήσημον κατέστησαν τῶν ἀρχῶν τῆς τοῦ θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, ὥστε ν' ἀποδώσωσι θαρρόντως τὸ θλιβερὸν ἐκεῖνο γεγονός εἰς τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ τιμωρίαν καὶ εἰς τὴν τύψιν συνειδήσεως πονηρᾶς. Ἀλλοῖα δ' ἐπαντάσσει παράγει ἐν ἡμῖν αἰσθήματα ἢ θέα τῆς καταστροφῆς πνεύματος μεγάλου, ὑπὸ κόρου ὑπερβάλλοντος, ὑπὸ τῶν βασάνων πρῶτης τιμῆς, ὑπὸ νοσημάτων ὀλεθρίων καὶ ὀλεθριωτέρου ἐτι ἀντιφάρμακου.

Ὁ Κλίθης ἐπραξέ μεγάλα ἀμαρτήματα, τὰ ὅποια δὲν ἐζητήσαμεν νὰ ἀποκλύψωμεν. Ἀλλ' ἐὰν σταθμίσωμεν τὰ ἀμαρτήματα αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀρετάς, ἅμα δὲ θεωρήσωμεν τοὺς πειρασμοὺς εἰς οὓς ἐξετέθη, νομίζομεν, ὅτι σώζει τὸ δικαίωμα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγαθὴν τῶν μεταγενεστέρων ὑπόληψιν.

Ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν διατριβῆς ἀρχεταὶ ἡ δόξα τῶν ἀγγλικῶν ἀπλων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Πρὸ αὐτοῦ οἱ ὁμογενεῖς του περιφρονοῦντο ὡς ἀπλοῖ μεταπράται, ἐφ' οἷς Γάλλοι ἐτιμῶντο ὡς ἔθνος πεφικὸς πρὸς νίκην καὶ ἡγεμονίαν. Ἡ τόλμη καὶ ἡ ἰκανότης του ἀνέτρεψαν τὴν μαγγανίσιν ταύτην. Ἡ τοῦ Ἀρκότου ἀμυνα ὑπεῖρξεν ὁ πρῶτος κρίκος τῆς μακρᾶς

ἐκείνης τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικὴν ἡμετέρων θριάμβων αἰύσεως. Μὴ λητμονήσωμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἦσαν εἰμὴ εἴκοσι καὶ πενταέτης ὅτε ἀνεδείχθη ὠριμος εἰς στρατιωτικὴν ἡγεμονίαν, πλεονέκτημα σπᾶνιον, ἂν ὄχι μοναδικόν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Κονδαῖος καὶ Κάρολος ὁ ΙΒ'. ἐνίκησαν νίκας μεγάλας εἰς ἔτι πρωϊμώτεραν ἡλικίαν· ἀλλὰ οἱ ἡγεμόνες αὗτοι ἦσαν περιεστοιχισμένοι ὑπὸ γηραιῶν στρατηγῶν διακεκριμένων, εἰς τῶν ὁποίων τὰς συμβουλὰς ἀποδοσίαν τὰ περὶ Γρανικόν, περὶ Ρακροῖαν καὶ περὶ Ναρούαν κατορθώματα. Ὁ δὲ Κλίβης, νεανίας ἀπειροπόλεμος, εἶχεν ὅμως πλειότεραν πείραν ἀπάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων. Ὁ μόνος ἄνθρωπος, καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, ὁ δούς εἰς πρωϊμον ἐπίσης ἡλικίαν ὅμοια ἱκανότητος δείγματα εἶναι ὁ Ναπολέον Βοναπάρτης.

Ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐν τῇ Ἰνδικῇ διατριβῇ τοῦ Κλίβου ἄρχεται ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀγγλῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπεροχή. Ἡ ἐπιτηδειότης καὶ ἡ τόλμη αὐτοῦ κατώρθωσαν, ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν, πράγματα ἀνώτερα ὅλων τῶν ὀπτασιῶν ὅσαι ἐπεφάνησάν ποτε εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ Δοπλεξίου. Ὁ εὐτυχέστατος τῶν ἀνθυπάτων οὐδέποτε προσέθηκε τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει χώραν τοσαύτην, καὶ τοσαύτην πρόσδοκα καὶ τοσοῦτον πλῆθος κατοίκων ἔχουσαν, οὐδὲ ἤχθησάν ποτε, ὑπὸ τὰς θριαμβευτικὰς τῆς Ῥώμης ἀψίδας, τοσαῦτα πλοῦτια λάφυρα. Τὸ κλέος τῶν ἀνδρῶν τῶν καταβαλόντων τὸν Ἀντίσχον καὶ τὸν Τιγράνην, ἀμαυροῦται, ὅταν παραβάλλωμεν αὐτὸν πρὸς τὴν λαμπρότητα τῶν πράξεων, ὅσαι ἐπετέλεσεν ὁ Ἀγγλος νεανίας, ἄγων στρατὸν τοῦ ὁποῦ τοῦ πλῆθος δὲν ἦτον ἴσον τοῦ ἡμίσεως ἐνὸς Ῥωμαϊκοῦ λεγεῶνος. Ἀπὸ τῆς τρίτης ἐν τῇ Ἰνδικῇ διαμνησ τοῦ Κλίβου ἄρχεται τὸ ἀνεπίληπτον τῆς διοικήσεως τοῦ ἡμετέρου κατὰ τὴν Ἀνατολήν κράτους. Ὅτε ἐν ἔτει 1765 ἀπεβιδάχθη εἰς Καλκούτην, ἡ Βεγγάλη ἐθεωρεῖτο ὡς τόπος, ὅπου ἐστέλλοντο Ἀγγλοὶ διὰ νὰ πλουτήσωσι δι' οἰωνότητος μὲν τρόπων, ἐντὸς βραχυτάτου δὲ ὅσον οἶόν τε διαστήματος. Πρῶτος αὐτὸς ἐπεχείρησεν ἀτρόμητον καὶ ἀδυσώπητον πόλεμον κατὰ τοῦ κολοσσίου ἐκείνου συστήματος τῶν καταθλίψεων, τῶν καταπίεσεων καὶ τῆς δωροδοκίας. Ἐν τῷ ἄγωνι τούτῳ διεκινδύνευσεν γενναίως τὴν ἡσυχίαν, τὴν δόξαν, τὴν λαμπράν αὐτοῦ περιουσίαν. Τὸ αὐτὸ τῆς δικαιοσύνης πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μᾶλλον ἐμποδίζει νὰ ἀποκρύψωμεν ἢ νὰ παρακαλύψωμεν τὰ ἁμαρτήματα τοῦ προτέρου αὐτοῦ βίου, τὸ αὐτὸ αἰσθημα μᾶλλον ἀναγκάζει νὰ δημολογήσωμεν, ὅτι, τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα εὐγενῶς ἀνεπληρώθησαν. Ἐὰν ἡ εἰσπρία καὶ οἱ ὑπάλληλοι αὐτῆς ἀπηλλάχτην τοῦ ἀνείδους ἔαν ἐν τῇ Ἰνδικῇ ὁ ξενικός ζυγός, ὁ ἄλλως χεῖριςτος παντός ζυγοῦ, ἀπέβη ἱλαρότερος τοῦ ζυγοῦ πάτης ἐγγυρίου δυναστείας ἔαν τῇ συμμορίᾳ ἐκείνῃ τῶν δημοσίων ληστῶν, οἵτινες πρότερον διεδίδον τὸν τρόμον εἰς ἅπαν τὸ Βεγγαλικὸν πεδῖον, διεδέχθη χορὸς ὑπαλλήλων ἐπίσης διακεκριμένων ἐπὶ ἱκανότητι καὶ φιλεργίᾳ ὅσον καὶ ἐπὶ εὐθύτητι, ἀφιλοκερδείᾳ καὶ δημοφροσύνῃ, ἔαν σήμερον βλέπομεν κυδερνήτας τῆς Ἰνδίας, οἵτινες νικηφόροι ἀναδειχθέντες καὶ δημίους

γῆσαντες βασιλεῖς καὶ καθαιρέσαντες, ἐπανέρχονται γαυριῶντες ἐπὶ τῇ ἐνδόξῳ αὐτῶν πενία ἀπὸ χώρας, ἥτις ἄλλοτε ποτε παρεῖχεν εἰς τὸν εὐτελίστερον τῶν ὑπαλλήλων τὴν ἐλπίδα ἀχανοῦς πλούτου, ταῦτα πάντα ὁρεῖλονται τὸ πλεῖστον εἰς τὸν Κλίβην. Τὸ ὄνομά του κατατάσσεται ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν κατάλογον τῶν κατακτητῶν, ἀλλ' ἀπαντᾷται καὶ εἰς ἕτερόν τινα κατάλογον ἀγαθώτερον, εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀνδρῶν ὅσοι πολλὰ καὶ ἔδρασαν καὶ ἔπαθον ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὡς μαχητὴν ἡ ἱστορία θέλει ἀνακηρύξει αὐτὸν ἴσον τοῦ Λουκούλλου καὶ τοῦ Τραϊανοῦ· ἀλλὰ καὶ ὡς διορθωτὴν πολιτείας δὲν θέλει ἀποποιηθῇ εἰς αὐτὸν ἐν μέρει τὴν τιμὴν, ἣν ἀποδίδουσι μὲν οἱ Γάλλοι εἰς τὸν Τυργότον, αἱ δὲ μεταγενέστεραι τῶν Ἰνδῶν γενεαὶ θέλουσιν ἀποδώσει εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Λόρδου Γουλιέλμου Βεντίγκου.

ΜΑΥΡΟΓΕΩΡΓΗΣ, Ο ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ ΗΓΕΜΩΝ.

Ὁ Μαυρογεώργης, ἡ μᾶλλον Καραγεώργης Πέτροβιτς, ὁ ἡγεμὼν τῶν Σέρβων, ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν ἄγωνι, ἐγεννήθη τῷ 1770 πλησίον τοῦ Βελιγραδίου. Νεανίας δὲ ἐτι ὢν ἐφόνευσεν, ὑπὸ τοῦ μίσους κατὰ τῶν ξένων κυριάρχων τῆς πατρίδος του ὀρμώμενος, ἵνα Μουσουλμάνον. Καὶ τούτου ἐνεκὰ φυγὰς γενόμενος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αὐστριακὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐν ᾗ προήχθη βραδύτερον εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα, ἐν τῇ παραφορᾷ ἐριδὸς τίνος, ἐφόνευσε τὸν ἴδιον λοχαγόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σερβίαν καὶ ἐξῆσεν εἰς τὸ κτήμα του, ἐν τῷ χωρίῳ Ραϊνεμίχω τῆς ἐπαρχίας Βελιγραδίου, μέχρι τοῦ Αὐγούστου μηνός 1801, ὅτε σίφος γεννιτσάρων ἐλήστευσε τὴν ἀξιολόγον αὐτοῦ περιουσίαν καὶ κατοικίαν, καὶ τὸν ἠνάγκασε πάλιν νὰ φύγῃ. Ἐδράζε δὲ ἀμέσως τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἐπιτοπίων Τουρκικῶν ἀρχῶν, μετὰ ὀπαδῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἡῤῥανε καθ' ἑκάστην τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμῶς κυδερνήσιν ἐπροςπάθησε νὰ ἐξευμενίστῃ παραπονέμενος κατὰ τῶν Γεννιτσάρων, τοὺς ὁποίους ἤξευρεν ὅτι καὶ ἐκείνη δὲν ἔβλεπε μὲ ὄμμα εὐχάριστον, καὶ παριστῶν τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν Σέρβων ὡς ἀπαραίτητον ἀποτέλεσμα τῆς παρηνόμου ταύτης διαγωγῆς. Κατώρθωσε δὲ τῶνόν τι τοιοῦτο τρόπως, ὑπὸ αὐτῆς τῆς Πόρτας ἐννοούμενος, νὰ συγχροτήσῃ μετ' ὀλίγον στρατὸν 30,000 ἀνδρῶν καὶ τότε ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον νὰ καταστήσῃ τὴν Σερβίαν ἡγεμονίαν αὐτονομὴν ὑπὸ Ἑλληνα ἀσθέντην. Τούτου δὲ μὴ γινόμενου, ἐπεχείρησε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου αὐτοῦ. Ἐυρίσκει κατὰ Δεκέμβριον 1804 τὸ φρούριον Σχόδαγ, ἐπολιόρκει τὸ Βελιγράδιον, καὶ, ἐπειδὴ αἱ μετὰ τῆς Πόρτας διεξαχθεῖσαι διαπραγματεύσεις οὐδὲν ἐπὶ ἡγᾶγον ἀποτέλεσμα, κατετρόπωσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ 1806 τοὺς πολυαριθμούς εἰς τὴν Σερ-